

Da

JAARGANG 72 | OKTOBER-NOVEMBER 2018 | #7

actueel
Design Thinking: Een andere logica

actueel
Briefwisseling

actueel
De (informatie) architect

achtergrond
Van archiefkast naar werksysteem

Od, al meer dan 70 jaar hét platform voor de informatie(beheer) specialist.

- Onafhankelijk
- Praktijkgericht
- Actueel

Voor (proef)abonnement
Od tijdschrift + website ga naar:
www.od-online.nl/abonneren

Archiveren by design: archiveren vanaf de eerste dag

Ontwerpgericht denken staat sterk in de belangstelling binnen de wereld van informatie- en archiefprofessionals. De trend is dat informatievraagstukken *by design* worden opgelost. Hoog tijd dus voor een themanummer over 'archiveren *by design*'. De vaste redactie van Od heeft ons daarom gevraagd dit themanummer te maken.

Archiveren door ontwerp lijkt misschien niet nieuw. Sinds jaar en dag worden immers al registratuurplannen gemaakt: ordeningsontwerpen die bedoeld zijn om nog te vormen archief volgens bepaalde principes te rangschikken – denk bijvoorbeeld aan de Basis Archiefcode. Wel nieuw is de integrale manier van denken die hoort bij archiveren *by design*, en de integrale manier van ontwerpen. Archivering *by design* is niet langer een op zichzelf staande functionaliteit die losstaat van andere eisen die aan informatietoepassingen worden gesteld. Nee, het uitgangspunt is dat archiveringsfuncties meteen aan het begin ingebouwd worden in informatiesystemen.

Archiveren *by design* maakt het werk van de archief- en informatieprofessional nóg aantrekkelijker, nóg uitdagender en nóg betekenisvoller. Waarom? Omdat het archief- en informatieprofessionals dwingt na te denken over hoe archiveringsfuncties in informatiesystemen kunnen worden ingebouwd, over wie belanghebbenden zijn, en over wat de belangen zijn die door het ontwerp beschermd dienen te worden. Dit alles leidt tot interactie met andere disciplines, want samenwerking is een vereiste om een ontwerp succesvol te laten worden.

Ontwerpgericht denken is inmiddels ook in de wetgeving geslopen. Zo spreekt de Algemene Verordening Gegevensbescherming van 'gegevensbescherming door ontwerp' (*data protection by design*). Daarbij valt op dat er geen absolute, generieke verplichtingen worden opgelegd hoe de gegevensbescherming vertaald moet worden naar de praktijk. Integendeel, er wordt gesteld dat 'passende technische en organisatorische maatregelen' worden getroffen, rekening houdend met 'de stand van techniek, de uitvoeringskosten, en de aard, de omvang, de context en het doel van de verwerking'.¹ 'Passende' maatregelen! Dit biedt ruimte voor maatwerk. Met andere woorden: ontwerpen betekent dat per casus wordt gekeken op welke wijze gegevensbescherming daadwerkelijk nodig is. Archiveren *by design* bouwt voort op die principes. Op welke manier duurzame toegankelijkheid daadwerkelijk vorm krijgt, is altijd afhankelijk van de situatie, het doel dat wordt nagestreefd, door wie, en voor wie, maar ook van beschikbare middelen en technieken.

In dit themanummer hebben we artikelen opgenomen die laten zien wat het betekent om volgens design-principes te werken. Daarnaast laten we initiatieven zien die wij interessant vinden, waarbij ontwerpprincipes gebruikt worden: projecten van de Nationale Politie, de omgevingswet, e-mailarchivering en database-archivering. We willen laten zien dat archiveren *by design* veel weg heeft van een

ontdekkingsreis. Dat het belangrijk is om te experimenteren, om uit te vinden wat goed en wat minder goed werkt. Het allerbelangrijkste is misschien wel het delen van ervaringen. Daar willen wij met dit themanummer aan bijdragen. ●

Charles Jeurgens en Erik Saaman

Foto: Dirk Gillissen

Charles Jeurgens is hoogleraar archiefwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam en hij is als adviseur verbonden aan het Nationaal Archief.

Erik Saaman is strategisch adviseur digitale archivering bij het Nationaal Archief. Als informaticus werkt hij aan de vertaling van de traditionele kernwaarden van het archiefvak naar de hedendaagse mogelijkheden van digitale informatie. Samen met zijn collega's ontwikkelt hij daarvoor normen en andere kennisproducten, en adviseert hij overheden bij het toepassen daarvan.

1 AVG, artikel 25

5 / Van archiefkast naar werksysteem

Vroeger was archiveren een activiteit aan het eind van een proces. Tegenwoordig is de meeste informatie digitaal. Dat maakt het mogelijk om archiveren te verschuiven naar het begin. In de ideale wereld van nu begint archiveren bij het ontstaan van de informatie.

6 / Design Thinking: Een andere logica

Simpel gezegd is Design Thinking denken als een ontwerper, maar hoe komt design tot stand, en hoe denkt een ontwerper? Hoe kan “denken als een ontwerper” ons helpen bij het aanpakken van complexe vraagstukken?

10 / En de gebruikers van informatie dan?

Al bij het vormen van informatie moeten wij ons eigenlijk afvragen: wat voor soort informatie hebben gebruikers nodig en waarvoor gebruiken ze die? Hoe zoeken en vinden ze de informatie die ze nodig hebben? Hoe willen ze overheidsinformatie in de toekomst gebruiken?

14 / Keuzes maken

Marens Engelhard, algemeen rijksarchivaris, en Hans Wanders, CIO Rijk, behandelen in een briefwisseling wat de rol van overheidsarchivering en hoe kunstmatige intelligentie al dan niet behulpzaam kan zijn bij het beheersbaar houden van de hoeveelheid informatie die wordt gearchiveerd.

18 / Mag ik u voorstellen? De (informatie)architect

Naarmate de hoeveelheid en diversiteit van informatie groeit, zijn DIV-ers en archivariissen steeds minder in staat om deze zelfstandig in goede, geordende en toegankelijke staat te brengen en te houden. Wie resultaten wil boeken, zal allianties moeten smeden met andere vakdisciplines. In dit artikel maken we kennis met de (informatie)architecten.

22 / DIV & IV archiveren samen

Sinds 2013 zijn alle regiokorpsen, het Korps Landelijke Politiediensten en een afdeling ICT opgegaan in de Nationale Politie. De reorganisatie betekende dat er een gezamenlijke aanpak voor het archiveren van informatie kwam, waarbij de documentaire informatievoorziening steeds verder binnen de algemene informatievoorziening werd geïntegreerd.

26 / Database-informatie van overheidsorganisaties duurzaam toegankelijk

Uit een onderzoek verricht bij het Noord-Hollands Archief in samenwerking met de gemeente Haarlem blijkt dat naast documentaire informatie ook informatie in de vorm van databasegegevens duurzaam toegankelijk moet blijven. Ook bij informatie in documentvorm zijn er nog belangrijke verbeterlagen te maken.

30 / Van ieder voor zich naar één voor allen?

De Omgevingswet is hot! Veel overheidsorganisaties buigen zich over de implementatie ervan en zoals in ieder proces mogen wij ons druk maken over de vraag: wat gebeurt er eigenlijk met alle informatie die in het Digitaal Stelsel Omgevingswet gaat ontstaan? Hoe is de archivering ervan geregeld?

33 / Investeer in de inrichting van werkprocessen en denk niet aan een e-depot!

De afgelopen jaren is binnen ons vakgebied veel geïnvesteerd in het realiseren van en aansluiten op e-depots. De eerste ‘digitale archiefdepots’ zijn ondertussen beschikbaar, maar nog niet iedere organisatie is er klaar voor. Het e-depot is wel geboren, maar is het niet het paard achter de wagen spannen?

36 / BHIC: “Content overbrengen van DMS naar e-Depot is vrij eenvoudig”

Het Brabants Historisch Informatie Centrum, kortweg BHIC, fungeert als Rijksarchief in Noord-Brabant en als gemeentearchief voor veertien gemeenten en waterschapsarchief voor twee waterschappen. Momenteel werkt het BHIC aan een nieuw portaal, gebaseerd op het e-Depot van het Nationaal Archief, waarbij alle bouwtekeningen van alle aangesloten gemeentes voor de burger beschikbaar worden.

Archiveren by design

Van archiefkast naar werksysteem

Vroeger was archiveren een activiteit aan het eind van een proces. Tegenwoordig is de meeste informatie digitaal. Dat maakt het mogelijk om archiveren te verschuiven naar het begin. In de ideale wereld van nu begint archiveren bij het ontstaan van de informatie.

TEKST **ERIC SAAMAN**

Hoe het vroeger ging: een archivaris liep met stapels mappen door het kantoor, op ieder bureau lag wel iets voor het archief. En de archivaris maar sjouwen en orde proberen te scheppen in de chaos van documenten. Wat moeten we bewaren en voor hoe lang? Hoe zorg ik ervoor dat iemand dit ooit nog kan terugvinden? In welke archiefkast is nog plaats? Help, ze puilen allemaal al uit!

Achterhaald beeld

Maar dat beeld is nu achterhaald. Vroeger was archiveren een activiteit aan het eind van een proces. Tegenwoordig is de meeste informatie digitaal. Dat maakt het mogelijk om archiveren te verschuiven naar het begin. In de ideale hedendaagse wereld begint archiveren bij het ontstaan van de informatie.

Archiveren by design

Archivering by design betekent dat je al bij het ontwerpen van een informatiesysteem rekening houdt met het duurzaam toegankelijk maken van de informatie uit het werkproces. Archivering by design overbrugt zo de kloof tussen het werkproces en het archiveringsproces. Informatie kan in het werksysteem zelf gearchiveerd worden, op het moment dat die ontstaat. Dat scheelt een hoop gedoe achteraf.

Werkproces centraal

Bij archiveren by design staat het werkproces centraal, niet de techniek. Daarvoor is het belangrijk dat archiefspecialisten goed begrijpen hoe het werkproces en de daarbij gebruikte informatiesystemen functioneren. Alleen zo kunnen ze een serieuze gesprekspartner zijn van managers en medewerkers. Omdat het werkproces centraal staat, zijn medewerkers bovendien eerder bereid om maatregelen uit te voeren die nodig zijn om goed te archiveren.

Hoe en wanneer?

Archiveren by design is niet iets voor informatieprofessionals alleen. Je doet het samen met makers en gebruikers van informatie. Laat hen meedenken over de behoefte aan archivering en wat daarvoor nodig is. Het beste moment daarvoor is tijdens het ontwerpen van de informatiesystemen die het werkproces ondersteunen. Dan kun je immers de techniek inrichten om het werkproces te ondersteunen en de informatie die daaruit komt duurzaam toegankelijk maken. Beter aan het begin goed regelen dan aan het einde moeten repareren.

Archiveren in het werksysteem

Informatie kun je in het werksysteem zelf archiveren als dat voldoet aan de eisen voor duurzame toegankelijkheid. Je moet het werksysteem dan bijvoorbeeld kunnen openstellen voor andere gebruikers, het moet goed doorzoekbaar zijn en gebruikmaken van standaardbestandsformaten. Soms is het verplaatsen van de informatie naar een archiveringssysteem de beste of zelfs de enige oplossing. Maar dat is dan de uitkomst van het ontwerpproces en niet het startpunt ervan.

Geen wondermiddel

Archivering by design is geen wondermiddel. Het is een manier om het vraagstuk van digitale archivering aan te pakken, maar geeft geen antwoord op de vraag hoe. Digitale archivering is nog een taai probleem. Dat los je niet op door vooraf een totaaloplossing te formuleren en deze volgens een vast plan uit te voeren. Het is beter om stap voor stap te ontdekken wat werkt. Archivering by design helpt om die stappen te zetten. Daarbij werken alle betrokkenen samen: makers en gebruikers van informatie, informatieprofessionals, adviseurs digitale archivering en bouwers van het informatiesysteem. ●

Vorm geven aan de essentie

Design Thinking: Een andere logica

Simpel gezegd is Design Thinking denken als een ontwerper, maar hoe komt design tot stand, en hoe denkt een ontwerper? Hoe kan “denken als een ontwerper” ons helpen bij het aanpakken van complexe vraagstukken?

TEKST ANNA SNEL

Wie wil archiveren by design ontkomt er niet aan zich af te vragen wat nu eigenlijk design is. Simpel gezegd is Design Thinking denken als een ontwerper, maar hoe komt design tot stand, en hoe denkt een ontwerper? Bij het benaderen van innovatievraagstukken via Design Thinking gebruik je de tools die een ontwerper gebruikt.¹ Welke tools zijn dat dan en wat maakt ze anders dan de tools die we al kennen en gebruiken? Welke vragen stelt een ontwerper? Hoe kan ‘denken als een ontwerper’ ons helpen bij het aanpakken van complexe vraagstukken?

De kern van Design Thinking

Tim Brown, oprichter van designbureau IDEO, schetst het profiel van de Design Thinker.² Een belangrijk kenmerk is volgens hem samenwerking. Design Thinking is gericht op com-

vraagstukken te begrijpen en er iets aan te kunnen doen, moet je dicht bij de realiteit zien te komen van de mensen die ermee te maken hebben. Wie heeft er eigenlijk een probleem en wat is dat probleem dan? Dit is de belangrijkste tool van een goede Design Thinker: in staat zijn om je echt in te leven in de mensen voor wie je bezig bent en vanuit hun logica te werken. Dat is lastiger dan je denkt.

We zijn al decennia op zoek naar een ‘de mens centraal’-benadering, ‘rediscovering the end-consumer’³. Deze mens kan klant heten, maar ook patiënt, burger, gebruiker, leerling. Eens in de zoveel tijd gaan we opnieuw op ontdekkingsstocht naar hoe we die mens centraal kunnen stellen bij wat we doen.

De mens centraal stellen vergt echt anders denken en geen simpele stappenplannetjes

plexe vraagstukken. Hiervoor is samenwerking nodig tussen verschillende kennisgebieden. IDEO werkt bijvoorbeeld met teams bestaand uit engineers, psychologen, marketeers, architecten, antropologen en bedrijfskundigen. Zo kun je het complexe vraagstuk vanuit meerdere perspectieven bekijken.

De mens centraal

Een ander belangrijk kenmerk dat Brown aanhaalt is empathie. Bij Design Thinking staat de mens centraal. De verschillende teamleden brengen dus niet alleen hun eigen perspectieven mee, maar proberen zich ook in te denken hoe collega’s, klanten of eindgebruikers het zien. Om complexe

Bekende ontwikkelingen uit de business-literatuur zijn de kwaliteitsbeweging, mass customization en relatiemarketing. Maar we kunnen hier ook de beleveniseconomie en Design Thinking aan toevoegen. Stuk voor stuk zijn dit ideeën die in de basis de mens centraal stellen. Alleen worden ze vaak tot een soort oude wijn in nieuwe zakken omdat de onderliggende logica van organisaties niet verandert. Daarom begint de zoektocht ook iedere paar jaar opnieuw.

Het centraal stellen van de mens en hoe die zijn/haar probleem ervaart vergt echt anders denken en geen simpele stappenplannetjes. Alleen is het bij complexe vraagstukken nu juist zo aantrekkelijk om te werken met heldere concrete stappenplannen en blauwdrukken. Daarmee wekken we in elk geval de illusie dat we de boel overzien in die complexe

wereld. Maar helaas, er zijn geen simpele oplossingen voor complexe problemen.

VUCA-vraagstukken

Design Thinking is een benadering om zinnig met complexe vraagstukken om te kunnen gaan, door een andere logica te gebruiken. Sterker nog, complexiteit is maar een deel van het verhaal. We spreken steeds vaker over zogenaamde 'VUCA' vraagstukken, waarbij de C staat voor Complex. De andere kenmerken waar dit acronym naar verwijst zijn Volatile (vluchtig/veranderlijk), Uncertain (onzeker) en Ambiguous (dubbelzinnig/ambigue). De afkorting komt van het Army War College in de VS begin jaren negentig.⁴ Ze zochten naar een beschrijving voor de nieuwe vraagstukken waar ze tegenaan liepen sinds het vallen van de Berlijnse muur. Tot die tijd had het leven redelijk eenvoudig geleken met een stabiele focus op één vijand: Rusland. Na het vallen van de muur werd men zich opeens bewust van hoe veranderlijk, onzeker, complex en ambigue de wereld was.

Sinds een paar jaar wordt VUCA ook buiten het leger gebruikt om de wereld te duiden. Zeker informatie-intensieve organisaties kunnen het goed gebruiken. Hier zie je dagelijks de snelle en vluchtige veranderingen. Hoe schijnbaar kleine gebeurtenissen enorme gevolgen kunnen hebben. Dat zaken steeds meer vervlochten raken en daarmee steeds complexer worden en de ambigue wereld van alternatieve feiten en fake news.⁵

Design Thinking geeft ons opties om met deze vraagstukken aan de gang te gaan door kritisch te kijken naar onze vooronderstellingen en logica. Laten we de vooronderstellingen van VUCA eens onder de loep nemen, te beginnen bij complexiteit.

Complexiteit: weet je wat het vraagstuk is?

We zijn vaak geneigd om complexiteit te temmen door op afstand van het vraagstuk te gaan staan en er abstracte uitspraken over te doen. De rapporten zeggen, de cijfers geven aan, de statistieken wijzen uit ... Het probleem daarvan is dat we niet weten of onze informatie overeenkomt met de realiteit. Voor we het weten zijn we de verkeerde problemen aan het aanpakken, of maken we de situatie misschien zelfs erger!

We veronderstellen namelijk vaak dat we weten wat het probleem is. Maar we moeten ons realiseren dat wat wij vanaf de buitenkant zien en wat die mens met het vraagstuk ervaart, twee verschillende dingen zijn. We verzamelen allerhande informatie, data en cijfers maar verliezen de menselijke ervaring die daaraan ten grondslag ligt daarmee uit het oog.

Een voorbeeld is AGNES, de 'Age Gain Now Empathy System' van het MIT.⁶ Daar zagen ze namelijk in dat de maatschappij vergrijsd terwijl degenen die de omgeving ontwerpen juist jongeren zijn. Die kunnen geen idee hebben van hoe het is om als oudere te leven. AGNES is een pak dat jongeren aantrekken waardoor ze zich minder goed kunnen bewegen, minder goed kunnen zien en horen, langzamer

moeten lopen. Zo simuleer je de directe ervaring van een complexe ontwikkeling als de vergrijzende maatschappij.

Om de mens centraal te stellen en een goed begrip te krijgen van wat het probleem is, moeten we het invoelbaar maken. We moeten proberen de complexiteit te ervaren zoals de mensen het zelf ervaren. Hier zie je ook de empathie terug waar Brown het over had. Dat kan door met die mensen te praten, foto's en video's te maken van wat ze ervaren, met ze mee te lopen. Of zelf in de schoenen van die ander te gaan staan.

We verzamelen allerhande informatie maar verliezen de menselijke ervaring uit het oog

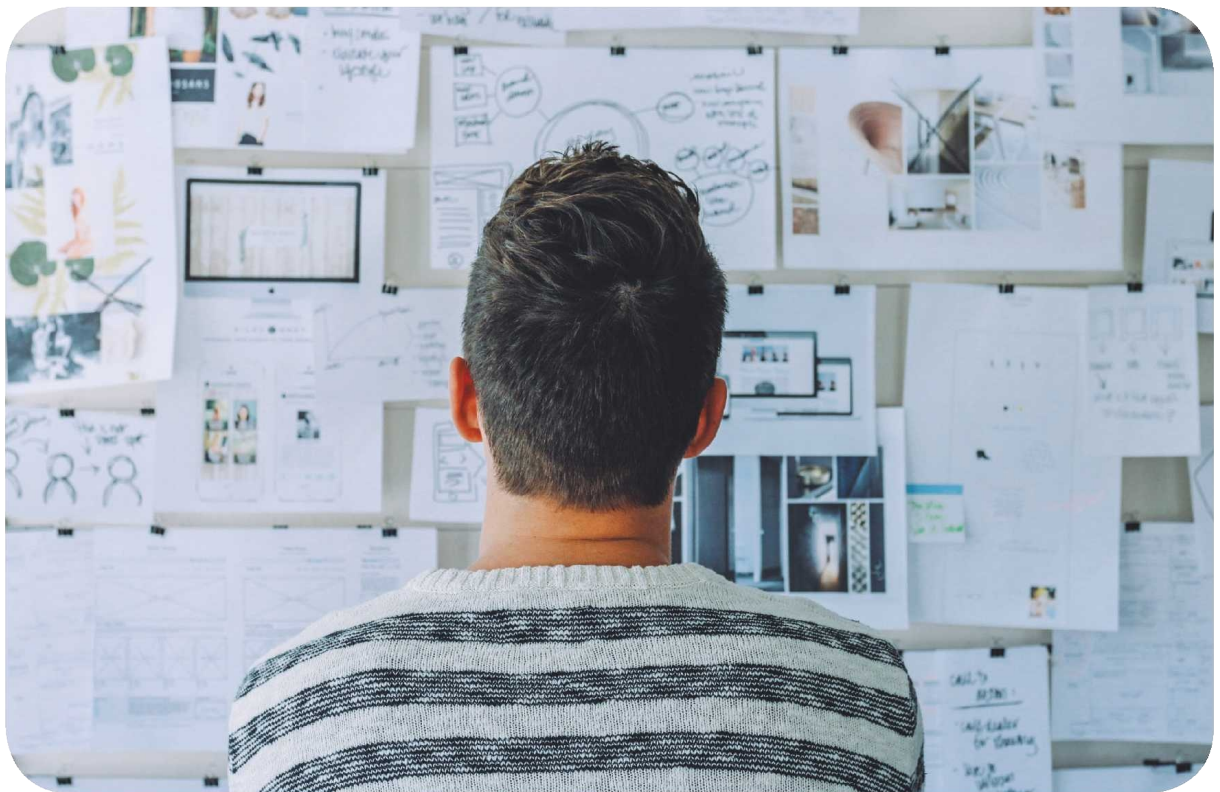

Ook voor complexe informatiesystemen is het essentieel om je eerst te verdiepen in de mens achter het probleem dat je denkt te moeten oplossen. Wie heeft hier eigenlijk een probleem en wat is het probleem dan precies? Design Thinking start altijd bij de mens, dus de informatieprofessional dient zich eerst af te vragen wie nu eigenlijk concreet het probleem ervaart. Vervolgens probeer je je in te leven in het probleem, door die mensen bijvoorbeeld te interviewen, een dagdeel met ze mee te lopen, het product of de dienst waar het om gaat zelf uit te proberen, en/of mee te kijken als ze een bepaalde taak uitvoeren.

Ambigüiteit: welke kennis heb je nodig?

Als dingen ambigu zijn, geven we er vaak een betekenis aan die ons goed uitkomt. Het probleem daarvan is dat we dan een tunnelvisie krijgen en niet weten of onze kennis wel de juiste is om het vraagstuk aan te pakken.

Juist als zaken ambigu zijn, is er niet één waarheid en heeft niemand dus dé expertise die nodig is. We denken vaak dat we met meer kennis en expertise de problemen wel kunnen oplossen. Maar geen enkele discipline of vakgebied heeft het antwoord op deze vraagstukken. Je moet dus over grenzen heen kijken en leren van andermans perspectieven en inzichten. Er is een andere insteek nodig. De oude logica van specialistische expertise binnen een bepaald vakgebied dient aangevuld te worden met een nieuwe logica van

Beeld: Startup Stock Photos via Pexels

samenwerking tussen verschillende disciplines en perspectieven. Hier herkennen we Browns kenmerk van samenwerking tussen disciplines ook weer.

Biomimicry⁷ is bijvoorbeeld een benadering waarbij men de natuur als een R&D-lab van 3,8 miljard jaar oud ziet, waar we veel van kunnen leren door de onderliggende principes te bestuderen en te kijken waar die passen bij onze vraagstukken.

Geen enkele discipline of vakgebied heeft het antwoord op vraagstukken die ambigu zijn

---

Bij innovatievraagstukken is het belangrijk om na te denken over welke gesprekspartners je erbij moet halen om hun licht over de zaak te laten schijnen. Nodig eens wat kunstenaars⁸ uit, of kinderen.⁹ Je kunt natuurlijk ook zelf leren om ideeën te herkaderen en nieuwe inzichten te genereren. Bijvoorbeeld door in andere takken van sport te kijken hoe zij daar met soortgelijke vraagstukken omgaan en te zien welke inzichten je daarvan kunt gebruiken. Er ontstaan steeds meer voorbeelden van dit soort *cross industry*-innovaties.¹⁰ Het belangrijkste is dat je de tunnelvisie probeert te vermijden en het vraagstuk op andere manieren kadert om tot nieuwe inzichten en oplossingsrichtingen te komen. Het is een kwestie van nieuwe vragen stellen. Dat kan je doen door zelf technieken aan te leren om creatiever te denken, of door anderen met andere ideeën en perspectieven erbij te halen.

Volatiliteit: weet je waar het heen gaat?

Als vraagstukken volatiel zijn kan het alle kanten op gaan. Verandering is de constante. En wij maar proberen om de toekomst te voorspellen of vast te leggen. Het probleem daarvan is dat je niet meer zomaar een strategie op de lange termijn kunt maken of plannen voor de komende 15 jaar en verwachten dat ze uitkomen. Als we bij een interventie de mens centraal stellen, dan moeten we eerst checken of de wereld niet alweer veranderd is en of onze plannen nog wel bij de nieuwe situatie passen. Omdat alles zo snel verandert kun je er niet vanuit gaan dat de wereld heeft stil gestaan.

Betaalapp Tikkie is bijvoorbeeld in nog geen honderd dagen ontwikkeld en groeit iedere vijf maanden met een miljoen gebruikers.¹¹ Het ontwerpteam van Tikkie is eerst met zijn plannen in ruwe vorm naar de belangrijkste doelgroep gegaan om te testen en feedback te krijgen.

Kleine stapjes en iteratief werken zijn ook ideeën die we horen in bijvoorbeeld de agile-beweging en bij bèta-testers. Het is niet nodig om meteen supergeavanceerde prototypes te fabriceren die er gelikt uitzien en functioneren. Soms kun je juist met een aantal simpele tekeningen al een eerste indruk geven waar de gebruiker op kan reageren. Het gaat erom dat je de ideeën en oplossingsrichtingen die je hebt bedacht op de een of andere manier tastbaar maakt. Op die manier kun je er makkelijker over communiceren met de mensen van wie je feedback wil hebben en kun je ze andere vragen stellen. Zij kunnen op hun beurt makkelijker aangeven wat ze tot nu toe van je idee vinden en wat er nog beter kan of moet. Daarmee kun je je prototypes dan weer verbeteren. Afhankelijk van het idee kun je tekeningen maken van stappen in een proces, een Lego-bouwwerk maken, een bepaalde situatie fysiek uitspelen, mogelijkheden te over.

Onzekerheid: wat kun je nog met termen als opschalen en uitrollen?

Bij de meeste theorieën stopt het designproces als er een prototype ligt dat getest is. Dat is ook logisch als je bedenkt dat design traditioneel vaak over tastbare objecten ging. Als je die hebt getest en de feedback hebt verwerkt, dan zou het dus goed moeten zijn. Dan is je product af.

Voor VUCA-vraagstukken ligt dit lastiger. Die kun je niet mooi tentoonstellen op een site of in een etalage en verwachten dat iedereen het wel zal snappen en kopen. Informatieprofessionals hakken al langer met dit bijltje en weten dat wat je zendt en wat de ander ontvangt wel eens heel verschillend kan zijn. Dat maakt het ook zo onzeker, want jij weet niet van tevoren wie welk deel van jouw boodschap op welke manier gaat interpreteren. Een ding is in ieder geval wel zeker: in je eentje ga jij het VUCA-vraagstuk niet oplossen. Dus je zult anderen moeten betrekken en meenemen.

En hier komt vaak weer die dominante logica om de hoek kijken. Stel, je hebt je netjes ingeleefd in het vraagstuk, nieuwe inzichten opgedaan met hulp van mensen buiten je vakgebied en de feedback op je prototypes verwerkt. Met de oude dominante logica van sturen en beheersen willen we nu de boodschap overbrengen. We weten dondersgoed dat ons publiek niet uit sponzen bestaat die alles wat wij roepen voor zoete koek accepteren. Toch gedragen we ons qua logica zo. Hier komen vragen vandaan als: Hoe krijg je dat nu in de hoofden van die anderen? Hoe draag je dat over aan die anderen zodat zij het ook op onze manier gaan doen? Hoe schaal je het op? Hoe rol je dit uit?

Het is niet nodig om meteen supergeavanceerde prototypes te fabriceren

Maar kloppen die vragen wel? Want als we de mens en hoe die zijn/haar probleem ervaart centraal stellen, dan is het eigenlijk gek dat we ervan uitgaan dat ons idee het beste is en dat anderen het moeten overnemen. Terwijl je vanuit een mensgecentreerde logica ook zou kunnen redeneren: wie zegt eigenlijk dat die ander niet een nog veel beter idee kan bedenken? De Saint-Exupéry verwoordt het als volgt:¹² Als je een schip wilt bouwen, roep dan geen mannen bij elkaar om hout te verzamelen, het werk te verdelen en orders te geven. In plaats daarvan, leer ze verlangen naar de enorme eindeloze zee. Als ze verlangen naar de zee komen ze zelf misschien op een nog beter idee dan het schip dat jij bedacht had.

Morgan geeft de metafoer van een hertenjacht.¹³ Als je het bos in gaat, een hert schiet, dat mee naar huis neemt om de kop aan de muur te hangen, dan heb je natuurlijk geen hert in huis. De essentie van het hert is dan weg. En dat is ook wat er vaak in organisaties gebeurt. Door te sturen op vorm en onvoldoende rekening te houden met de con-

text waar mensen werken, verliezen we vaak de essentie van onze plannen en eindigen we met lege hulzen. Alleen het geraamte van onze boodschap blijft hangen. We rollen vormen uit in plaats van essenties in te rollen.

Eigenlijk is het gek dat we ervan uitgaan dat ons idee het beste is en dat anderen het moeten overnemen

Je zou dus eigenlijk als je zelf het hele Design Thinking-proces hebt doorlopen, moeten kijken hoe je de essentie meegeeft aan anderen. Zo kunnen zij op basis daarvan inschatten of en hoe het bij hun eigen vraagstukken past. Op die manier kunnen zij hun eigen proces doorlopen en zelf vorm geven aan de essentie. Deel dus je verlangen naar de zee, laat als je wilt ook het schip zien dat jij bedacht hebt, maar geef de anderen de vrijheid om er zelf invulling aan te geven. Als Design Thinker hoef je zelf niet alle antwoorden te geven, maar probeer je de juiste vragen te stellen. ●

Noten

- 1 <https://www.ideou.com/pages/design-thinking>.
- 2 T. Brown, 'Design Thinking', Harvard Business Review, 2008, p.84-92.
- 3 S. Zuboff & J. Maxmin, *The Support Economy*. New York: Penguin Group 2002.
- 4 H.F. Barber, 'Developing Strategic Leadership: The US Army War College Experience', *Journal of Management Development*, 1992, 11(6), p.4-12.
- 5 <http://www.vuca-academy.nl/blog/>.
- 6 <http://agelab.mit.edu/agnes-age-gain-now-empathy-system>.
- 7 <http://www.biomimicrynl.org>.
- 8 <http://www.art-partner.nl>.
- 9 <http://www.raadvankinderen.nl/nl/home/>.
- 10 <http://www.crossindustryinnovation.com/15-examples/>.
- 11 <https://www.nu.nl/apps/5329310/terug-betaalapp-tikkie-groeit-drie-miljoen-gebruikers.html>.
- 12 A. de Saint-Exupéry, *Wisdom of the sands*. Chicago (IL): Chicago University Press 1984.
- 13 G. Morgan, *Imaginization: New mindsets for seeing, organizing, and managing*. San Francisco (CA): Berrett-Koehler 1993.

Anna Snel is bestuurslid van de VUCA Academy. Zij ontwikkelt en verzorgt opleidingen en programma's over complexe verander- en innovatievraagstukken in het informatietijdperk.

www.vuca-academy.nl

Archiveren is vooruitkijken

En de gebruikers van informatie dan?

Al bij het vormen van informatie moeten wij ons eigenlijk afvragen: wat voor soort informatie hebben gebruikers nodig en waarvoor gebruiken ze die? Hoe zoeken en vinden ze de informatie die ze nodig hebben? Hoe willen ze overheidsinformatie in de toekomst gebruiken?

En van de kenmerken van archiveren by design is dat alle verschillende belanghebbenden met elkaar in gesprek gaan over het duurzaam toegankelijk maken van informatie. Ook het perspectief van de gebruikers van archiefinformatie dus. Al bij het vormen van informatie moeten wij ons eigenlijk afvragen: wat voor soort informatie hebben zij nodig en waarvoor gebruiken ze die? Hoe zoeken ze informatie en vinden ze de informatie die ze nodig hebben? Hoe willen ze overheidsinformatie in de toekomst gebruiken en hoe zou die dus beschikbaar moeten zijn?

Iedereen is gebruiker

Een schilder heeft een conflict met zijn baas over werktijden en wil daarom weten welke wetten en regels daarvoor gelden. Een onderzoeksjournalist wil alle kanten van zijn onderwerp leren kennen en duikt daarvoor verschillende archieven in. Een gezin wil een huis kopen op een voormalig fabrieksterrein en weet graag wat voor stoffen er misschien nog in de grond zitten. Een gemeenteraadslid wil zich een mening vormen over het voorstel van een wethouder en baseert zijn mening graag op betrouwbare informatie. Een scholier moet een werkstuk schrijven en wil daarvoor grondig literatuuronderzoek doen.

We zijn natuurlijk allemaal in meerdere of mindere mate gebruikers van archiefinformatie. Lees hier de ervaringen van Peter van Goch, Pieter van Huis en Roger Vleugels.

VIND Hulpwijzer is hét portaal voor inwoners en professionals die informatie zoeken binnen het sociaal domein.

- Alle adressen van relevante instellingen in kaart gebracht
- Toegankelijk, vindbaar en eenvoudig in gebruik
- Optimale ondersteuning door publieksvriendelijke teksten
- Centraal beheer door de redactie van Sdu
- Content herbruikbaar binnen andere kanalen (Regie-/registratiesysteem, CMS, KCS, Zaaksysteem)

Meer weten? Bel 070 378 98 80 of ga naar sdu.nl/vind-hulpwijzer

Sdu oprecht de beste keuze

Gebruikersperspectief: parlementaire enquête

Whodunit?

TEKST PETER VAN GOCH

Wie waarom wanneer wat wist: dat is precies datgene wat bij het dossieronderzoek ten behoeve van een parlementair onderzoek of een parlementaire enquête de vraag is. Stafmedewerkers bij zo'n onderzoek moeten, net als onderzoeksjournalisten of politierechercheurs, achterhalen wat er op een ministerie of in andere organisatie is gebeurd en wie op welk moment welke besluiten heeft genomen.

Een parlementair onderzoek of parlementaire enquête is het ultieme onderzoeksinstrument waarover de politiek in Nederland beschikt. De verwachtingen van burgers en politici zijn altijd hooggespannen: 'Nu komt eindelijk echt de onderste steen boven!' Wanneer de openbare verhoren beginnen, lopen de camera's, staan de nieuwsuitzendingen bol van de getuigen, betrokken ambtenaren en (vooral) (oud-)bewindspersonen, en komt de geschreven pers met achtergrondartikelen.

Maar voor die camera's kunnen draaien, moeten de onderzoekers alle voorbereidingen hebben getroffen. Zij hebben gereconstrueerd wat er gebeurd is en wie daarbij een rol hebben gespeeld (of niet en dat wel hadden moeten doen!) en wie, waarom, wanneer, wat wist.

De reconstructie start met een globale chronologie en reconstructie op basis van openbare bronnen: nieuwsberichten, achtergrondartikelen, Kamerstukken, antwoorden op schriftelijke en mondelinge vragen van Kamerleden, interviews en commentaren van deskundigen en in sommige gevallen zelfs boeken met bronvermeldingen. Met materiaal uit de (overheids)archieven moet de chronologie en de

middel om te bepalen of een archief van een bepaalde beleidsafdeling nuttig is om te onderzoeken. Daarbij moeten onderzoekers ervan uit kunnen gaan dat de inventarislijsten accuraat en volledig zijn. Verder zijn gedetailleerde organogrammen van de ministeries ten tijde van de te onderzoeken gebeurtenissen erg behulpzaam; die veranderen nogal eens door de jaren heen.

De reconstructie start met een globale chronologie en reconstructie op basis van openbare bronnen

Ten tweede moet het archief natuurlijk volledig zijn. En dan bedoel ik niet dat de departementale post- en koeriersdienst een pallet met 500.000 vel papier bij de postkamer van de Tweede Kamer bezorgt, maar dat die archieven die een enquêtecommissie nodig acht voor haar onderzoek ook compleet zijn. Regelmatig blijkt dat niet alle partijen alle gewenste stukken kunnen aanleveren. Soms gaat het om een ontbrekend (concept)rapport, soms om een bonnetje ... Goede onderzoekers komen daar bij hun reconstructie altijd achter.

En, last but not least, moet het archief doorzoekbaar zijn. Integraal digitaal doorzoekbare bestanden zijn wat dat betreft een zegen ten opzichte van het moeten doorbladeren van tientallen dik gevulde archiefmappen. Ook e-mails en WhatsApp-berichten kunnen wat dat betreft essentieel zijn voor de reconstructie. Dit lijkt mij voor archivariissen (en voor onderzoekers!) daarbij nog een behoorlijke uitdaging. Wat papier betreft kan een digitaal (gescand, OCR) beschikbaar archief uitkomst bieden bij het doorzoeken.

Wat zou het leuk zijn als bij het eerstvolgende parlementaire onderzoek geen harde noten gekraakt hoeven te worden over de gebrekkige toegankelijkheid en beschikbaarheid van archiefmateriaal, zoals ten tijde van het onderzoek van de enquêtecommissie Woningcorporaties en Fyra wel het geval is geweest. ●

Die archieven die een enquêtecommissie nodig acht voor haar onderzoek moeten compleet zijn

eerste reconstructie verder ingevuld worden. Het archiefonderzoek is ook de basis voor de besloten voorgesprekken, waarin eventuele onduidelijkheden opgeklaard kunnen worden.

Hoe zou idealiter zo'n archief dan beschikbaar moeten zijn voor de onderzoeksstaf? Ik noem graag een aantal praktische zaken, die voortvloeien uit de toelichting op het derde hoofdstuk van de Archiefregeling: "De eisen van authenticiteit, betrouwbaarheid, integriteit en bruikbaarheid van de archiefbescheiden moeten gegarandeerd zijn."

Ten eerste moet het materiaal geïnventariseerd en toegankelijk zijn. De inventarislijsten zijn een essentieel hulp-

Peter van Goch (*1961) is informatiespecialist bij de Dienst Analyse en Onderzoek van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, en als informatiespecialist en onderzoeksmedewerker verbonden geweest aan (o.a.) de parlementaire enquêtes naar de woningcorporaties en de bouwfraude.

Gebruikersperspectief: Wob-procedures

De archiefparadox

TEKST ROGER VLEUGELS

Archief by design veronderstelt dat er archivering is in ons land. Dit is een misvatting, althans inzake jongere archieven, de archieven vanaf de jaren 80/90 van de vorige eeuw.

Een misvatting die twee lagen kent. De eerste is feitelijk, de tweede is ernstiger. De eerste stelt dat het, gelet op de desolate toestand waarin die jongere archieven zich bevinden, een nogal boude bewering is om te zeggen dat er sprake is van archiefvoering. De tweede laag zit binnen het bestuur en binnen de archiefwereld zelf en is het wegkijken van dit probleem.

Onder archiefvoering versta ik dat archieven zich in goede, geordende en toegankelijke staat bevinden en ten minste al die documenten bevatten die voor reconstructie van beleid nodig zijn; en alle documenten die van cultureel of historisch belang zijn of die nodig zijn om te voorkomen dat Nederland in bewijsnood komt.

De meeste van deze uitgangspunten voor archiefvoering, al dan niet digitaal, zijn niet, niet meer of onvoldoende terug te vinden in de Archiefwet en in de operationalisaties daarvan.

Voor we over design gaan praten, is het misschien goed om naar de werkelijkheid te kijken. In een rapport van SEO Economisch Onderzoek, opgesteld voor toenmalig minister Plasterk in het kader van de modernisering van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob), staat dat de archieven 'verslonsd' zijn. De erfgoedinspectie omschreef deze zomer de archieven van het Ministerie van VWS als 'een rommel-tje'.

In het merendeel van de 7000 Wob-procedures die ik voor mijn cliënten, vooral persorganen, de afgelopen dertig jaar voerde, was niet alleen in de beslissing maar ook bij bezwaar en beroep één van de hoofdproblemen: welke documenten zijn er inzake een onderwerp. Ze zijn niet vindbaar, niet gearhiveerd of buiten de wet om vernietigd (per ongeluk of – menigmaal – met opzet).

Archief by design klinkt mooi, maar komt neer op herintroductie in een nieuw jasje van archiefvoering, archiefvormers, catalogi en meer van zulke basale vereisten. Dit is urgent, maar gaat alleen lukken als gesnapt wordt waarom dit alles de laatste dertig à veertig jaar verdwenen is.

Er zijn 120 landen met een Wob. De beslistermijn op Wob-verzoeken is in nagenoeg alle landen 28 tot 30 dagen of korter. In Nederland is de beslistermijn 56 dagen en deze wordt in meer dan 50% van alle zaken met weken, zelfs maanden

overschreden. Als één van de hoofdredenen wordt al decenia genoemd: de bewerkelijkheid van de zoekslagen in de archieven. Dit gold al inzake analoge documenten, maar geldt nu versterkt inzake de digitale 'archieven'.

Deze traagheid is zeer strijdig met een kerndoel van de Wob: tijdigheid.

Deze traagheid is zeer strijdig met een kerndoel van de Wob: tijdigheid

---

Archief by design is prima, maar waarom zijn er geen bindende richtlijnen voor archiefvorming; waarom hebben de erfgoed- en de archiefinspectie als enige inspecties geen executieve bevoegdheden; waarom zijn er geen goede documentregisters en catalogi; waarom duikt het bonnetje van Teeven pas na 16 zoekslagen op; waarom wordt er in enorme volumes illegaal vernietigd?

Het antwoord ligt, vrees ik, buiten de archiefwereld. Nederland heeft geen serieuze interesse in jonge archieven, in reconstructie van beleid, in geschiedenis. ●

Roger Vleugels is zelfstandig juridisch adviseur openbaarheid van bestuur en extern adviseur inzake provinciale archieven

Gebruikersperspectief: Bellingcat

Kan Nederland informatie op het internet methodisch archiveren?

TEKST PIETER VAN HUIS

Voor ons onderzoekers en fact-checkers bij Bellingcat is het doorzoeken van digitale informatie aan de orde van de dag, maar het wordt ons zeker niet makkelijk gemaakt. Verreweg de meeste bronnen die wij gebruiken voor het analyseren van gewapende conflicten halen wij van social media zoals Facebook, YouTube en Twitter, maar deze bronnen worden vooralsnog niet opgeslagen door de nationale archieven. Zo snel als ze verschijnen kunnen ze ook weer verdwijnen. Het is aan onszelf om relevante bronnen op tijd op te slaan en te archiveren, maar ook daarvoor kunnen wij, voor zover ik weet, niet bij de nationale archieven terecht. Soms gebruiken wij hiervoor aparte websites of simpelweg harde schijven.

Ik zie het als een kans voor een instelling als het Nationaal Archief om het voortouw te nemen en een methode te introduceren voor het opslaan van digitale bronnen. Nederland behoort niet voor niets ieder jaar weer tot de wereldtop van digitale, innovatieve en ondernemende economieën. Toch zal het niet makkelijk zijn om de digitale

---

Het zal niet makkelijk zijn om de digitale informatie op het internet methodisch te archiveren

---

informatie op het internet methodisch te archiveren. Hoeveel zou er opgeslagen moeten worden? Wat laat de privacywetgeving toe? Zijn vreemde talen een belemmering? En wie maakt er een selectie? Wellicht zou het beter werken als organisaties als de onze gemakkelijker verzamelde gegevens bij een nationaal archief konden afleveren. Ons onderzoek naar de ramp met vlucht MH17 is bijvoorbeeld ook van nationaal belang.

De meeste gegevens die wij verzamelen vinden wij simpelweg met zoekmachines, door zeer gericht en met de juiste trefwoorden te zoeken. Ook beperken wij ons vaak zo veel mogelijk tot bronnen in een bepaalde tijd, zoals de functie

---

We weten achteraf nooit zeker hoeveel informatie uit open bronnen verloren is gegaan

---

van Google om binnen een aangegeven periode te zoeken, of wanneer wij archiefwebsites als de Wayback Machine (archive.org) en de Webpage archive (Archive.is) raadplegen. Het doorzoeken van digitale bronnen blijft echter een grote uitdaging, want we spitten door gigantisch veel big data, vaak ook in vreemde talen, zonder dat we daarvoor bij iemand aan kunnen kloppen. We weten achteraf nooit zeker hoeveel informatie uit open bronnen verloren is gegaan voordat wij deze hebben kunnen vinden.

Het liefst zou ik dan ook zien dat een nationaal archief een databank zou hebben met een uitgebreide en makkelijk toegankelijke zoekmachine, vergelijkbaar met Google. Dit is voor elke onderzoeksjournalist of historicus de beste manier om big data overzichtelijk te houden. Het zijn de geavanceerde zoekfuncties van Google, YouTube, Twitter en Google Earth die een vijf jaar durend onderzoek naar de MH17 vliegcrash mogelijk hebben gemaakt, ondanks dat we al die jaren maar een klein team vormden en vanuit verschillende landen hebben moeten werken. ●

Pieter van Huis (*1987) is Senior Researcher bij Bellingcat en heeft onder meer meegewerkt aan het onderzoek naar de vliegcrash met de MH17.

Briefwisseling Marens Engelhard en Hans Wanders

Keuzes maken

Archiveren by design begint ermee dat stakeholders met elkaar in gesprek zijn zodat ze elkaars belangen kennen. Dat geldt niet alleen voor betrokkenen die op uitvoerend niveau bezig zijn, maar ook op strategisch niveau. Daar worden immers de kaders bepaald. Speciaal voor deze OD schreven Hans Wanders, directeur CIO Rijk met als opdracht om informatisering en ICT bij de rijksoverheid optimaal vorm te geven en Marens Engelhard, algemeen rijksarchivaris met als opdracht om de duurzame toegankelijkheid van overheidsinformatie te bevorderen elkaar hoe zij naar archiveren kijken.

Beste Hans,

In mijn functie als algemeen rijksarchivaris hou ik mij bezig met de toekomst. Jij denkt misschien, en velen met jou, dat een archief er is om het verleden te bewaren, maar niets is minder waar. Mijn werk zorgt ervoor dat de informatie die wordt gevormd door de rijksoverheid beschikbaar blijft voor toekomstige generaties.

Een archief is er zodat burgers verantwoording kunnen zoeken voor de daden en beslissingen van hun overheid. En dat is lang niet altijd makkelijk. Al in 1970 schreef journalist Henk Hofland kritisch over de ‘schichtige’ houding van de rijksoverheid in zaken als de Lockheed-affaire, de politionele acties, de Greet Hofman-affaire. Hofland meende dat de overheid een gesloten boek was. Dat de overheid journalisten niet faciliteerde om ‘tegels (te) lichten’, de titel van zijn nog altijd actuele boek.

Ik zie maar al te vaak dat overheidsinstellingen nog altijd terughoudend zijn in het delen van informatie

Nog altijd actueel, want als algemeen rijksarchivaris zie ik maar al te vaak dat overheidsinstellingen, hun ambtenaren en hun politiek leiders, nog altijd terughoudend zijn in het delen van informatie. En daar komt nog bij dat informatie vandaag de dag vaak ingesloten zit in gekoppelde systemen. Iets dat het alleen maar lastiger maakt om informatie te ontsluiten over het reilen en zeilen van onze overheid.

We zien ook ontwikkelingen in de maatschappij die mij zorgen baren. Vandaag de dag wordt in het bedrijfsleven

steeds meer gebruik gemaakt van *artificial intelligence* en *algoritmes* bij het maken van beslissingen. Gaat onze overheid daar straks ook mee werken? Als algemeen rijksarchivaris denk ik dan: “en hoe gaat onze overheid zich hierover verantwoorden?” Moeten we straks de algoritmes gaan archiveren waarmee beslissingen worden genomen over verblijfsvergunningen, belastingen of sollicitatieprocedures? Want ik vraag me altijd af: hoe kunnen journalisten in de toekomst nog *tegels lichten*?

Beste Hans, wij werken al jaren plezierig samen om overheidsinformatie te preservieren. Maar op dit punt verschillen wij van inzicht. Waar ik mijn zorgen uitspreek over de toekomst van overheidsinformatie, zie jij vooral de zonnige kant. Jij vindt dat het allemaal zo’n vaart niet loopt en dat er binnen de overheid nog heel weinig gebeurt op het ter-

Moeten we straks de algoritmes gaan archiveren waarmee beslissingen worden genomen?

rein van kunstmatige intelligentie en machine learning. Maar ik wil dat niet afwachten. Ik vind dat wij nu moeten investeren om nieuwe systemen te ontwerpen voor archivering by design. Het Nationaal Archief is een schakel in de informatieketen. Jij als CIO Rijk kunt by design-oplossingen stimuleren, zodat ik als algemeen rijksarchivaris de informatiepositie van generaties na ons veilig kan stellen. Hoe zie jij dat?

Groet,
Marens Engelhard
Algemeen rijksarchivaris

Beste Marens,

Is misantropie een vak bij jullie op de opleiding, of was je altijd al zo? ☺ Ikzelf probeer tenminste het leven en mijn collega’s en andere landgenoten met enig vertrouwen en optimisme te bezien.

Ik denk (en hoop) overigens wel degelijk dat jullie het verleden bewaren! Althans, dat jullie heel goed passen op het-geen daarover door vroegere generaties aan jullie is toever-

trouwd. Maar ik snap ook dat wat wij ‘vandaag’ noemen ooit ook een keer verleden zal zijn. En dat het jouw (en zeker ook mijn) taak is om ervoor te zorgen dat onze nazaten straks in het Nationaal Archief de nodige informatie kunnen vinden om te reconstrueren wat wij vandaag hebben gedaan.

Maar het is in deze tijd wel een uitdaging om te selecteren wat wij naar het nationaal archief brengen. We produceren met zijn allen zo verschrikkelijk veel informatie dat achteraf selecteren (zoals je vroeger met je brievenmapje deed) een dagtaak zou worden. Ik vind dat jullie archivariissen best wat meer richting zouden kunnen geven aan de vraag wat jullie voor het nageslacht willen bewaren. En hoe wij die informatie slim kunnen selecteren uit de berg informatie die we produceren en opslaan. Het nadeel van digitale opslag is immers dat je het net zo snel weer wist als dat je het produceert. De fotoalbums die mijn moeder heeft gemaakt zijn een stuk bestendiger dan mijn foto’s in de iCloud of Google Foto’s, of waar ze dan ook staan. ☺

Ik ben met je eens dat we heel goed moeten nadenken over het gebruik van moderne AI-algoritmen. De moderne *machine learning*-algoritmen zijn volgens mij helemaal niet te archiveren. Zo’n algoritme wordt niet zozeer door mensen ontworpen, maar vooral ‘opgeleid’ met een hele stapel oefenmateriaal. Als je later zinvol wilt reconstrueren wat het algoritme doet, moet je die hele stapel oefenmateriaal ook bewaren. En dat wordt al gauw ondoenlijk.

Het nadeel van digitale opslag is immers dat je het net zo snel weer wist als dat je het produceert

---

Maar het urgente probleem zie ik niet in de toekomst, maar in het hier en nu. Vaak (meestal) kunnen we nu al niet goed meer doorgronden wat een algoritme doet. De huidarts kan vaststellen dat een algoritme (gemiddeld) bijvoorbeeld goed voorspelt of een donkere vlek op de huid zich zal ontwikkelen tot een melanoom, maar *hoe* het algoritme dat doet is een mysterie. En dat is echt wel problematisch als zo’n algoritme een uitspraak zou doen in een rechtszaak (om dat in te zien hoef je geen misantroop te zijn). Misschien kunnen de wetenschappers een voorbeeld nemen aan rechters en een algoritme ontwerpen dat niet alleen een uitspraak doet, maar ook een leesbare verantwoording daarbij produceert. Die verantwoording kunnen jullie dan bewaren, en dan is de cirkel weer rond. Misschien moeten we samen die oproep maar eens doen!

Hartelijke groet,
Hans Wanders
CIO Rijk

Marens Engelhard (foto: Anne Reitsma fotografie)

Beste Hans,

Ik vrees inderdaad dat misantropie iets dichterbij historici staat dan bijvoorbeeld bij wiskundigen of poffertjesbakers. Wij weten beroepshalve iets meer over de valkuilen waar wij als mensheid telkens opnieuw intuïmelen. Aan de andere kant zijn er gelukkig statistici zoals Hans Rosling. In zijn boek *Feitenkennis* toont hij hoe enorm mensen en landen er wereldwijd de afgelopen twintig jaar op vooruit zijn gegaan. De blik blijkt vaak te veel gericht op slecht nieuws zodat wij die vooruitgang negeren.

Dat gezegd zijnde, zijn we het er wel over eens dat bij de toepassingen van algoritmes in het bestuur, verantwoording over algoritmes een vereiste is. Laten we samen daarvoor strategieën ontwikkelen, wij als archivariissen, jij en je collega’s als CIO’s. Je kunt denken aan ‘by design-oplossingen’ zodat ieder algoritme ook een leesbare verantwoording produceert, je kunt ook denken aan bijvoorbeeld gevalideerde outputmeting. Daar valt nog veel te ontwikkelen.

Vaak (meestal) kunnen we nu al niet goed meer doorgronden wat een algoritme doet

---

Je opmerking over selectie vind ik terecht. De keuze wat wel of niet bewaard wordt is moeilijk en heeft verrekende gevolgen. Selectie is macht. Verkeerde selectie brengt risico’s met zich mee. Daarom wordt een nieuwe benadering van het vraagstuk liefst zoveel mogelijk vermeden. Te vaak wordt, met een beroep op de wet van Moore, gehoopt dat we alles kunnen bewaren. Daardoor worden pijnlijke keuzes vooruit geschoven. We (de overheid) zitten nu nog met enorme achterstanden van ongeselecteerd papieren archief. In de digitale informatiestortvloed wordt het selectievraagstuk nog pregnanter en vraagt het totaal andere benaderin-

Hans Wanders

gen. In Nederland is de keuze tussen wel en niet te bewaren het resultaat van een samenspel tussen politiek, bestuur en het publiek. Omdat de gevolgen van selectie tot ver in de toekomst merkbaar zijn, is er een typisch Nederlands poldermodel geconstrueerd met de nodige *checks and balances*. Dat wil niet zeggen – zoals jij suggereert – dat we niet kunnen proberen er meer richting aan te geven. Die uitdaging pak ik graag op.

Groet,
Marens

Beste Marens,

Alles bewaren is inderdaad een illusie. Moore's law heeft het lang volgehouden maar heeft nu toch echt zijn langste tijd gehad. En het knagende idee dat je misschien toch wel alles kunt bewaren werkt ook verlamdend. Selecteren is vooral ook weggooien. Zolang we niet durven weggooien,

Misschien zit het probleem wel in het feit dat jullie zorgdragers stimuleren om heel bewust te selecteren. Ik heb mij altijd wel een beetje verbaasd over de gedetailleerde 'selectielijsten' van sommige ministeries. En eigenlijk ook over de archiefwet zelf, die hun vraagt om alles in een 'goed geordende en toegankelijke staat' achter te laten. Waarom eigenlijk? Het lijkt wel alsof wij het materiaal van wat wij 'heden' noemen als een keurig gesorteerde bibliotheek inclusief catalogus aan de toekomstige historici ter beschikking willen stellen. Wij selecteren, wij sorteren, wij ordenen. Maar op basis waarvan? Wie weet met welke vragen historici in, zeg, 2183 in ons materiaal gaan snuffelen. Is het geen zonde tijd die we besteden aan al dat geselecteer en al dat georden. Sterker nog: misschien doet het meer kwaad dan goed. En het kost een hoop geld!

Zouden we niet te raden kunnen gaan bij statistici en een *random sample* van het beschikbare materiaal bewaren. Dat scheelt een hoop werk. Opiniepeilers doen precies zo iets: het is ondoenlijk om alle Nederlanders te interviewen, dus interviewen ze er duizend, die ze willekeurig kiezen. Stel dat we van alle Nederlandse krantenartikelen dit jaar willekeurig één procent zouden bewaren. Ik maak me sterk dat toekomstige historici dan moeiteloos het verhaal van de Brexit, de dividendbelasting enzovoort zouden kunnen reconstrueren. En we lopen dan geen risico dat we systematisch juist die informatie weggooien die de historici in 2183 reuze-interessant zouden hebben gevonden. Over het percentage te bewaren materiaal kunnen we het uiteraard hebben. Die kan variëren per medium, organisatie, etc. Statistici hebben een hele wetenschap gemaakt van de benodigde *sampling rate*.

Idee?

Hartelijke groet,
Hans

De keuze wat wel of niet bewaard wordt is moeilijk en heeft verreikende gevolgen

---

selecteren we ook niets en blijft een grote hoop van informatie liggen 'waar we ooit nog een keer wat mee moeten'. Het lijkt de zolder van mijn tante wel. Die kon ook niets weggooien. Tot ze overleed en de boedelopkoper langskwam. En nu is alles weg.

Zie ook www.od-online.nl

Correcte en tijdige publicatie van een officiële bekendmaking

Dat kan slimmer met
Sdu Publicatiediensten

Als gemeente heeft u op steeds meer gebieden een online publicatieplicht. Dat kan best tijdrovend zijn. Uitbesteden aan Sdu Publicatiediensten is de oplossing.

Waarom Sdu Publicatiediensten:

- **Betrouwbaar en correct:** wij kennen alle wettelijke verplichtingen en doen meervoudige controles
- **Tijdig:** onze ervaren redactie zorgt ervoor dat uw documenten op tijd worden gepubliceerd
- **Gemakkelijk:** alleen aanleveren en akkoord geven
- **Bespaar geld:** uitbesteden is goedkoper dan zelf doen

www.sdu.nl/publicatiediensten

Sdu oprecht
de beste
keuze

brancheberichten

KIA-bijeenkomst 'Aan de slag met duurzaam informatiebeheer' in Roermond een succes

De eerste bijeenkomst van de KIA-kennistournee op 18 oktober kende een grote opkomst. Een korte impressie.

Lita Wiggers, directeur Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL) stelde dat de digitalisering disruptief is en dat ieders werk daardoor sterk verandert. "Wij zijn als archieven ons werk opnieuw aan het inrichten en dat doen we samen met de archiefvormers. We doen dat in pilots samen met verschillende overheden en de ervaringen en kennis worden breed gedeeld."

Peter Bakker lichtte de pilot toe die het RHCL uitvoerde samen met gemeente Horst aan de Maas. Bij de gemeente heeft de pilot geleid tot bewustwording dat digitaal archiveren anders moet worden aangepakt. Zo is de discipline om echt digitaal te werken ('Nu niet meer printen, tekenen en weer scannen') erg belangrijk. De onderwerpen 'koppelen' en 'leveranciers' leidden tot een levendige

discussie met de zaal, met name over het feit dat veel vak applicaties niet te koppelen zijn aan het zaakstelsel of aan het RMA. Conclusie: "Laten we dit veel breder aanpakken. Deel je eigen cases en informatie op platforms zoals KIA. En maak je sterk in gebruikersgroepen!"

Jamil Jawad hield vervolgens een presentatie over de activiteiten van de VNG op archiefsterrein. Guido Dorssers van het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven ging in op de consequenties van de AVG voor informatieprofessionals en tot slot nam Marit Vochteloo, beleidsadviseur van het ministerie van OCW, de zaal mee in recente ontwikkelingen rond de Archiefwet. Enerzijds werd er heel nadrukkelijk om commentaar op de voornemens van de minister gevraagd, anderzijds klonk er ook een waarschuwing: "In de wet kan lang niet alles geregeld worden. Je zult er steeds met elkaar invulling aan moeten geven."

Het volledige verslag is te vinden op kia.pleio.nl op het kennisplatform Informatiehuishouding Overheden.

Hoe één letter een groot verschil maakte bij de Nationale Politie

DIV & IV archiveren samen

Sinds 2013 zijn alle regiokorpsen, het korps Landelijke politiediensten en een afdeling ICT opgegaan in de nationale politie. De reorganisatie betekende dat er een gezamenlijke aanpak voor het archiveren van informatie kwam, waarbij de documentaire informatievoorziening steeds verder binnen de algemene informatievoorziening werd geïntegreerd.

TEKST NINE PANKRAS EN MARLENE ROOSEMAN

Een nationale politie. Sinds 2013 is het een feit. Alle regiokorpsen, het Korps Landelijke Politiediensten en een afdeling ICT gingen hierin op. De reorganisatie bracht veel moeilijkheden met zich mee, maar ook kansen. Zo lag de weg open voor een nieuwe en gezamenlijke aanpak voor het archiveren van informatie. Resultaat: een steeds verdergaande integratie van de documentaire informatievoorziening (DIV) binnen de algemene informatievoorziening (IV).

Archivering is geen opzichzelfstaande voorziening maar een belangrijk en integraal onderdeel van de IV-functie

“Het samengaan van alle politiekorpsen was een mijlpaal”, vertelt Aart van der Kooij, senior beleidsadviseur Duurzame Toegankelijkheid bij de Nationale Politie. “Daarvoor waren het losse eilanden zonder centrale beleidsstructuur.” Dat gold ook voor de DIV-functie. In de oude organisatie was sprake van 26 regionale DIV-ee-

den, die op vrijwillige basis met elkaar samenwerkten. “Er was geen sprake van centrale sturing. En dus ook niet van overkoepelend beleid.”

“Voor het eerst in het bestaan van de politie werd zelfs een beleidsfunctie voor DIV ingericht. De uitvoerende DIV-functie kwam terecht bij het Politie Diensten Centrum. Hoewel in de voorbereiding wel werd besproken om de DIV-functie onder te brengen bij de IV-functie, viel de keuze daar niet op.” Van der Kooij: “Terwijl ze technisch en inhoudelijk toch veel overlap hebben.” Na de reorganisatie in 2013 werd duidelijk dat archivering geen opzichzelfstaande voorziening is, maar een belangrijk en integraal onderdeel van de IV-functie bij de politie. “En dus onderdeel van het dagelijkse politiewerk.”

Nodige stappen

Van der Kooij: “Het besef druppelde binnen dat we de digitale toevloed van informatie alleen aankonden door het goed te integreren binnen de organisatie.” Daarbij hielp een rapport van de Erfgoedinspectie over het beheer van digitale informatie. Terwijl het stof van het samengaan van de korpsen nog neerdwarrelde, beschreef de inspectie dat de werkwijze van de Nationale Politie voor verbetering vatbaar was. Bijvoorbeeld door een overstap te maken naar volledig digitaal archiveren. En door archivering niet langer als enkel een facilitaire aangelegenheid te zien.

Nog niet overtuigd

Wat de politie nodig had, was een eenduidige visie op digitaal informatiebeheer. Maar de twee verantwoordelijke stromingen stonden ver van elkaar af. Van der Kooij: “Er barstten heel wat discussies los. Bijvoorbeeld over verantwoordelijkheden. Mede doordat de DIV-functie niet was ondergebracht in de IV-functie vonden collega’s van die afdeling dat de DIV-mensen zich te veel op hun terrein begaven. In die periode had DIV nog een volstrekt ‘papieren’ imago. Daardoor was lang niet iedereen overtuigd van de meerwaarde van samenwerking rondom digitaal archiveren. Wat hielp was dat de beleidsfunctie DIV klein was gehouden (drie fte op een organisatie van 65.000 medewerkers). Vanaf de start van de Nationale Politie is daarom het zoeken van samenwerking met stakeholders, en dan vooral met de collega’s van de IV, één van onze strategische uitgangspunten geweest. In die beginperiode was de organisatie één groot *green field*, waarbinnen nog geen sprake was van vaste patronen en gevestigde relaties. Het ideale moment dus om het gesprek aan te gaan over de rol van DIV in het brede veld van informatievoorziening en coalities te smeden.”

Twee kanten van dezelfde medaille

Het toeval wilde dat net in deze periode het normenkader Duurzame Toegankelijkheid van Overheidsinformatie

Aart van der Kooij

(DUTO) het licht zag. “Binnen de politie hebben we dit kader van de archiefwereld direct omarmd en gebruikt om aan de collega’s van informatievoorziening duidelijk te maken wat de aard en meerwaarde van DIV is. We wilden graag laten zien dat alle disciplines eigenlijk met hetzelfde bezig zijn; namelijk een goed ingerichte informatiehuishouding. DIV en IV zijn in feite twee kanten van dezelfde medaille. Het feit dat DUTO de taal van informatiemangers en informatiearchitecten ‘spreekt’, gecombineerd met vaardigheden die we hebben opgedaan tijdens een cursus storytelling, zorgde ervoor dat de samenwerking met onze collega’s van de beleidsdirectie IV een stevig fundament kreeg.”

Een vruchtbare en structurele samenwerking

De opbloeiende samenwerking tussen DIV en IV werd versterkt door een gezamenlijk opgesteld toekomstbeeld op duurzame toegankelijkheid van politie-informatie. Dit zorgde er onder andere voor dat de beleidsdirectie IV verantwoordelijk werd voor het normenkader DUTO. “En dus voor de normen en standaarden die nodig zijn voor duurzaam digitaal informatiebeheer”, zegt Van der Kooij. Mede daardoor – en door het gericht zoeken naar verbinding – werd duurzame toegankelijkheid een serieus gespreksonderwerp. “Inmiddels kunnen we spreken van een vruchtbare en structurele samenwerking op dit vlak”, vertelt Van der Kooij trots. “Sterker nog ... we vragen ons steeds vaker af waarom DIV geen onderdeel is van de directie IV. De afgelopen vier à vijf jaar hebben we heel wat hobbels moeten overwinnen, maar de aanvankelijke scepsis is van tafel.”

Gegevensautoriteit

“Binnen de directie IV is de Gegevensautoriteit (GA) onze belangrijkste gesprekspartner.” Steeds meer organisaties kennen de rol van GA. Soms ook aangeduid als de Chief Data Officer (CDO). De GA is verantwoordelijk voor een stabiele en hoogwaardige gegevenshuishouding die het gehele politieproces ondersteunt, inclusief samenwerking met partners. De GA stelt kaders en richtlijnen op die ervoor zorgen dat de politie (en haar partners) op het juiste moment over de juiste gegevens van voldoende kwaliteit beschikt en houdt toezicht op de naleving daarvan.

Geleidelijke veranderingen

Alle veranderingen bij de Nationale Politie resulteerden in een gezamenlijke aanpak voor het archiveren van informatie. “Het rapport van de Erfgoedinspectie destijds had gelijk dat wij nog veel papieren archieven hadden en dat ons nog veel digitale uitdagingen te wachten stonden. Zeker omdat we veel informatie opsloegen in operationele systemen die niet geschikt zijn voor archivering. Nu zijn we een paar jaar verder en is er veel verbeterd.” Voorbeelden waarop Van der Kooij doelt, zijn onder meer nieuw opgestelde uitvoeringskaders en protocollen. “Betrokken medewerkers weten daarmee beter welke eisen worden gesteld aan de verwerking van gegevens.”

Een prominente plaats voor duurzame toegankelijkheid

De vorming van de Nationale Politie leidde ook tot de noodzaak een nieuwe selectielijst op te stellen voor het bewaren of vernietigen van informatie. “Die lijst is gebaseerd

op het Referentiemodel Bedrijfsprocessen Politie en sluit dus helemaal aan op de praktijk.” Met het oog op een op handen zijnde wijziging in de privacywetgeving – de AVG kwam eraan – bleek de selectielijst ook een handig middel in de discussie over bewaartermijnen. Met de lijst was het relatief simpel om duurzame toegankelijkheid een prominente plek te geven in de beleidsnota *Privacy & Security by design; Architectuurprincipes voor de omgang met gegevens*. Dankzij die nota is archivering nu geen losstaand belang meer, maar een integraal onderdeel van het informatiebeleid van de politie.”

Strafrechtketen

De samenwerking tussen DIV en IV straalt ook uit buiten de organisatie. De Nationale Politie maakt onderdeel uit van het programma Versterking Prestaties Strafrechtketen, een initiatief van het Ministerie van Justitie en Veiligheid. Dat moet ervoor zorgen dat partners in de strafrechtketen processtukken digitaal uitwisselen met partners in de executiefase. Ook met advocatuur en burgers. “We konden redelijk snel duidelijk maken dat dit programma nooit een succes zou worden zonder een goede en tijdige archivering.”

Betrokken medewerkers weten nu beter welke eisen worden gesteld aan de verwerking van gegevens

Gevolg: van de zes bouwlijnen waarlangs de informatievoorziening werd ontwikkeld, was de bouwlijn Archief er eentje. “Het doel van deze bouwlijn is zorgen voor duurzaam informatiebeheer. Dat moet al geborgd zijn vanaf de start van het proces en pas eindigen op het moment dat de politie informatie moet vernietigen of moet overbrengen naar het Nationaal Archief.”

Toetsen op duurzame toegankelijkheid

Het normenkader DUTO, dat informatieprofessionals handvatten geeft om informatie duurzaam toegankelijk te maken, is een belangrijk instrument geworden voor de

Nationale Politie. “Eerder dit jaar hebben we de zeventig meest risicovolle politieapplicaties getoetst”, zegt van der Kooij. “Onder meer op privacy, security en DUTO-eisen. Naar aanleiding van de uitkomsten heeft de eerste applicatie-eigenaar al contact met ons opgenomen. Het systeem bleek aan vrijwel geen enkele eis te voldoen. Ik verwacht de komende tijd nog wel meer moeilijke vragen en gesprekken op dit vlak.” De DIV-organisatie van de politie bereidt zich voor op deze en nog veel meer uitdagingen die de digitalisering van de informatievoorziening met zich meebrengt.

Nieuwe technieken, nieuwe richtlijnen

Hoewel Van der Kooij trots is op een aantal stappen die de Nationale Politie al heeft gezet, blijft hij kritisch. “Bodycams, bewakingscamera’s, sensoren in politieauto’s, vloggende buurtagenten: veranderingen volgen elkaar steeds sneller op. Sneller dan toen we nog met papier werkten. Voordat je het weet is er alweer een nieuwe techniek of een nieuw medium dat om richtlijnen vraagt. En een actiegerichtte organisatie als de politie wacht écht niet totdat daar beleid voor is.”

alle antwoorden. Ik denk dat we lastige, maar bijzonder interessante tijden tegemoet gaan. Dat geeft onrust, maar schept ook nieuwe kansen. Kansen die we hier – mede door de doorontwikkeling van de politieorganisatie – met beide handen aanpakken.”

Voordat je het weet is er alweer een nieuwe techniek of een nieuw medium dat om richtlijnen vraagt

Voorbereiden op verandering

De afdeling DIV is binnen de Nationale Politie opgenomen als beleidsonderdeel van de Staf Korpsleiding. “Een onderdeel dat bewust klein is gehouden”, zegt Van der Kooij. “Samen met onze collega’s van DIV Uitvoering zijn we druk bezig met het creëren van nieuwe functies, zoals *product owners*, adviseurs en *recordmanagers*. Ook verbreden we onze kennis en competenties, bijvoorbeeld advies- en netwerkvaardigheden en projectmanagement.” Desondanks blijft samenwerking volgens hem het toverwoord. “Niet alleen intern, zeker ook samenwerkingen met externe partners en stakeholders zoals het Nationaal Archief. Er komen veel vragen op ons af en we hebben nog lang niet

NINE PANKRAS

Nine Pankras is eindredacteur en tekstschrijver bij Bureau Tekst

MARLÈNE ROOSEMAN

Marlène Rooseman is tekstschrijver bij en directeur van Bureau Tekst

Minister Dekker geeft openheid over algoritmes

Minister Dekker (minister voor Rechtsbescherming) heeft de Tweede Kamer in een brief geïnformeerd over de algoritmes die in gebruik zijn bij de overheid. Ook licht hij toe wat er onder transparantie van algoritmes verstaan kan worden en brengt hij nuancering aan in wenselijkheid dan wel (on)mogelijkheid van volledige transparantie. Hij noemt hierbij een aantal mogelijke keerzijdes voor het geven van transparantie.

De reactie van de minister is een voorlopige:

een werkgroep werkt aan het opstellen van richtlijnen voor het inzichtelijk maken van algoritmes die de overheid gebruikt en een andere doet een onderzoek naar mogelijke wettelijke kwaliteitswaarborgen rond het gebruik van Big Data door de overheid. Als deze werkgroepen hun werk hebben afgerond zal de minister definitief op de motie reageren.

Bron: www.digitaleoverheid.nl

Kijkje in de keuken bij de Tweede Kamer

Professionals zoals informatiespecialisten, informatiemangers, researchers, IT'ers of adviseurs mogen een kijkje in de keuken nemen van de Dienst Informatie en Archief van de Tweede Kamer. Het bezoek wordt georganiseerd door Prissma. Op het programma staat een presentatie met als titel 'Van Data naar Informatie; van Hangmap tot Monitoringtool'. Hierin ligt de nadruk op de intensieve samenwerking tussen een technicus en een informatiewerker. Ook leggen medewerkers van de DIA uit op welke wijze

ze de informatiebehoefte van informatiewerkers hebben vertaald naar concrete producten en services.

Informatie en aanmelden: www.prissma.nl

200 miljoen historische persoonsvermeldingen in Open Archieven

Open Archieven heeft de persoonsvermeldingen in akten van de burgerlijke stand, doop-, trouw- en begraafregisters, notariële akten, militie-registers en personeelsadministraties, die beheerd worden door verschillende archiefinstellingen en heemkunde- en genealogische verenigingen, op één plek doorzoekbaar gemaakt. In totaal gaat het om 200 miljoen historische persoonsvermeldingen. Het is daarmee de grootste collectie van genealogische brongegevens in Nederland. Open Archieven presenteert de gegevens van

86 organisaties. Het gaat hierbij vooral om Nederlandse archiefinstellingen, van de Regionale Historische Centra tot de stads-, gemeente- en streekarchieven. Een deel van de data is afkomstig van heemkunde- en genealogische verenigingen.

Bron: www.openarch.nl

Rathenau Instituut: doelgericht digitaliseren

Het Rathenau Instituut adviseert de overheid, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties in haar rapport 'Doelgericht digitaliseren' dat de mens meer centraal moet komen te staan bij de verdere ontwikkeling van de digitale samenleving. In vergelijking met een onderzoek dat het Rathenau Instituut in 2017 uitvoerde is verbetering zichtbaar: Diverse maatschappelijke en ethische vragen, bijvoorbeeld over inzicht in algoritmen of een eerlijke data-economie, staan veel nadrukkelijker op de agenda dan twee

jaar geleden. Vooral op het gebied van privacy en veiligheid zijn stappen gemaakt. Vele partijen, zoals beleidsmakers, politici, maatschappelijke organisaties, regionale en lokale overheden, beroepsverenigingen en toezichthouders erkennen dat bij digitalisering het beschermen van publieke waarden en grondrechten het uitgangspunt moet zijn. Toch is bijvoorbeeld op het punt van het inzichtelijk maken van algoritmen nog veel te verbeteren.

Bron: informatieprofessional.nl

Milieuhygiënische bodeminformatie Haarlem

Database-informatie van overheidsorganisaties duurzaam toegankelijk

Uit een onderzoek verricht bij het Noord-Hollands Archief in samenwerking met de gemeente Haarlem blijkt dat naast documentaire informatie ook informatie in de vorm van databasegegevens duurzaam toegankelijk moet blijven. Ook bij informatie in documentvorm zijn er nog belangrijke verbeteringen te maken.

TEKST JAN KOERS

Dit artikel verkent de mogelijke technische, juridische en organisatorische veranderingen die nodig zijn om informatie die in verschillende vormen beschikbaar is en wordt gebruikt duurzaam toegankelijk te maken met toepassing van principes van archiveren by design. Dit wordt gedaan aan de hand van de in het onderzoek gebruikte casus milieuhygiënische bodeminformatie.

Informatiebehoefte milieuhygiënische bodeminformatie

Milieuhygiënische bodeminformatie is informatie die aan geeft of er sprake is van bodemverontreiniging. Deze informatie bestaat in essentie uit het vastleggen van de chemische samenstelling van grondmonsters die genomen zijn op verschillende locaties en verschillende bodemdiepte. Deze informatie wordt op verschillende manier gebruikt. De casus heeft betrekking op het gebruik van deze informatie in drie gemeentelijke processen:

- het afgeven van een omgevingsvergunning;
- het vervaardigen van een beleidsmatige bodemkwaliteitskaart;
- rekenkundige en geografische analyse en presentatie van verschillende grondmonsters.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van het type gebruik, de vorm van de informatie die wordt gebruikt en het systeem waar deze informatie is opgeslagen:

Proces	Type gebruik	Vorm	Systeem
Omgevingsvergunning	Verantwoorden Informeren	Rapport in documentvorm	DMS / Zaaksysteem
Bodemkwaliteitskaart	Analyse - toetsen Verantwoorden Informeren	Rapporten in documentvorm	DMS / Zaaksysteem
		Data in database	Bodem Informatie Systeem
Analyse en presentatie	Analyse - rekenen Visuele presentatie	Data in database	Bodem Informatie Systeem

Er zijn grofweg twee vormen van milieuhygiënische bodeminformatie te onderscheiden:

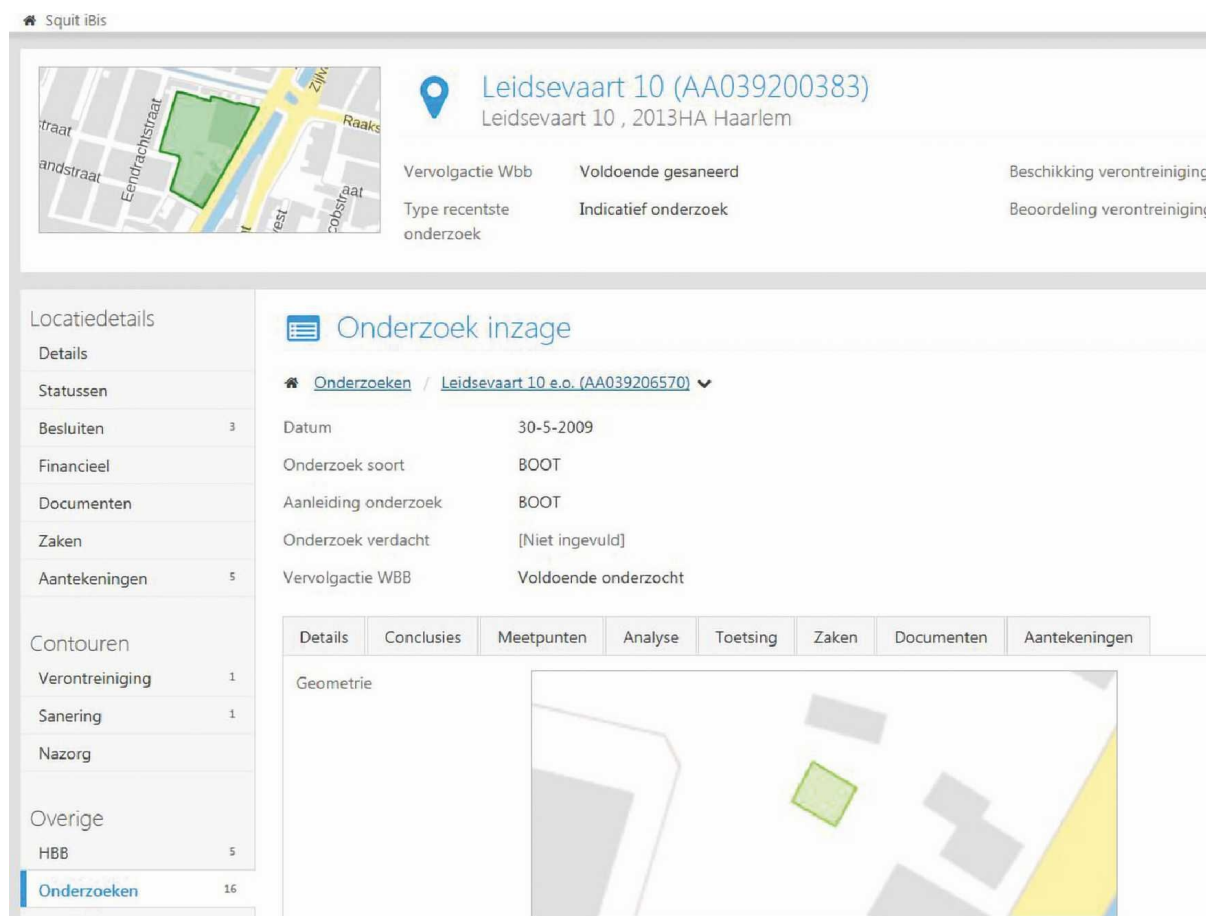
- informatie in documentvorm die wordt gekenmerkt door uitgebreide tekstuele informatie; deze vorm van informatie is lastig te gebruiken voor berekeningen, analyses en het visueel presenteren van de (ruimtelijke) informatie;
- informatie in datavorm die wordt gekenmerkt door beknopte en gestandaardiseerde tekstuele en numerieke informatie; deze vorm van informatie is makkelijker te gebruiken voor berekeningen, analyses en het visueel presenteren van de (ruimtelijke) informatie.

Organisaties hebben zowel de informatie in documentvorm als de informatie in datavorm nodig voor toekomstig gebruik. Daarom is duurzame toegankelijkheid van beide vormen van belang.

Duurzame toegankelijkheid van milieuhygiënische bodeminformatie

Voor de casus is gekeken naar hoe de duurzame toegankelijkheid op dit moment is geregeld. Duurzame toegankelijkheid kan worden getoetst aan landelijke richtlijnen hiervoor, de DUTO-richtlijnen. DUTO staat voor Duurzame Toegankelijkheid van Overheidsinformatie. DUTO geeft overheidsorganisaties richtlijnen om hun digitale informatie duurzaam toegankelijk te maken. Er is in deze casus specifiek gekeken naar drie DUTO-richtlijnen, namelijk:

- Richtlijn 5: Van elk informatieobject is een weergave beschikbaar, binnen redelijke tijd en inspanning: *dit vereist toegang tot individuele records van databases, inclusief de verschillende versies van de individuele records.*
- Richtlijn 7: Een informatieobject is toegankelijk voor iedereen die op basis van regelgeving en beleid inzage heeft: *dit vereist standaard services en protocollen voor het opvragen van informatie om te kunnen spreken van laagdrempelige toegankelijkheid (laagdrempelig betekent hier even gemakkelijk als voor de overbrenging van de informatie).*

Figuur 1: Scherm van het Bodem Informatie Systeem (BIS)

- Richtlijn 10: De export van een informatieobject voldoet aan een open standaard formaat: *dit vereist naast het gebruik van technische standaarden ook standaarden voor semantiek.*

De informatie in documentvorm zal worden overgebracht van het DMS bij de gemeente Haarlem naar het e-Depot bij het Noord-Hollands Archief. Bij het overbrengen van de informatie gaat er echter flink wat metadata verloren. Dit zorgt voor verminderde vindbaarheid en beperkingen in het hergebruik van de informatie. De oorzaak hiervan is het niet goed aansluiten van het standaard metadata-schema voor lokale overheden, het Toepassingsprofiel Metadatatering Lokale Overheden (TMLO), de daarbij horende technische uitwisselingsstandaard en de mogelijkheden voor de opname van metadata in het collectiebeheersysteem van het Noord-Hollands Archief. Daarnaast zijn er voor archiefvormers geen directe toegangsservices beschikbaar op het e-Depot voor het laagdrempelig gebruik van deze informatie. Hiermee wordt niet voldaan aan DUTO-richtlijn 7.

De informatie in datavorm zal voornamelijk niet worden overgebracht naar het e-Depot. Dit komt omdat de huidige e-Depot-omgeving niet de mogelijkheden biedt die nodig zijn om de informatie in datavorm op dezelfde laagdrempelige manier als in het BIS te kunnen blijven gebruiken. Het gaat dan om het kunnen gebruiken van individuele records voor raadpleging, analyse en visualisatie. Bij overbrenging van databases naar het e-Depot worden databases als één

geheel gearchiveerd. Records kunnen niet individueel worden benaderd voor direct gebruik en voldoet daarmee niet aan de informatiebehoefte. Hiermee wordt dan ook niet voldaan aan DUTO-richtlijn 5.

Hoe kunnen deze actuele beperkingen van duurzame toegankelijkheid worden opgelost? Hiervoor zijn verschillende oplossingsrichtingen denkbaar die hieronder kort worden beschreven.

Oplossingsrichtingen duurzame toegankelijkheid milieuhygiënische bodeminformatie

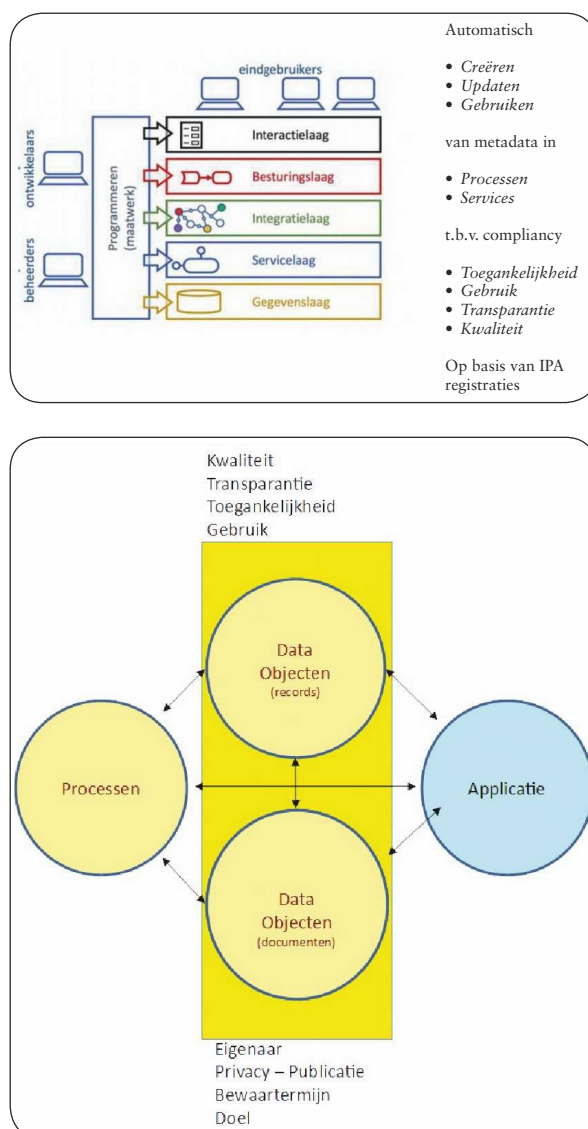
Het is van belang dat informatie in documentvorm die is overgebracht naar een e-Depot op dezelfde manier gebruikt kan blijven worden als voor de overbrenging. Dit is nu niet het geval, maar het is relatief eenvoudig te realiseren: zorg voor het beschikbaar stellen van services met directe toegang, gebaseerd op technische en semantische standaarden. Zo kan de overgebrachte informatie in werkprocessen gebruikt blijven worden. Wat lastiger kan worden opgelost is het verlies aan waardevolle metadata. Hiervoor zullen in de keten de diverse standaarden en systemen moeten worden aangepast.

Voor de informatie in datavorm zijn twee oplossingsrichtingen mogelijk.

De eerste oplossingsrichting is gebaseerd op het gebruik van bestaande standaarden voor database-archivering, zoals de Software Independent Archival of Relational Databases. Hierbij wordt de database als één geheel opgeslagen.

De standaard wordt dan gebruikt om de database-inhoud leesbaar en interpreteerbaar te houden. De functionaliteit gaat echter verloren. Deze oplossing is dus alleen bruikbaar om de informatie als geheel weer in te lezen in een database-omgeving om die daarna op basis van die omgeving met de bijbehorende functionaliteit weer te kunnen gebruiken. Er is dus geen sprake van directe bruikbaarheid van de database en van individuele records.

De tweede oplossingsrichting is gebaseerd op in-database archivering. Dit principe maakt het mogelijk om in databases zelf archieffunctionaliteit toe te voegen om hiermee in staat te zijn deze vorm van informatie duurzaam toegankelijk te maken en te houden op de plek waar de informatie ook is gecreëerd en/of wordt beheerd (dit wordt ook wel in situ archivering of archivering bij de bron genoemd, de informatie wordt dan niet fysiek overgebracht). Voor database-informatie die op landelijk niveau beschikbaar moet zijn, is uitbreiding van het huidige stelsel van basisregistraties gecombineerd met het voorzien van deze basisregistraties met archieffunctionaliteit een optie om te komen tot duurzame toegankelijkheid van die informatie.

Figuur 2: De principes van scheiding van data en functionaliteit en de registratie van relaties tussen informatie, processen en applicaties (IPA)

In-database archivering milieuhygiënische bodeminformatie

Voor in-database archivering moet bij het ontwerp van databases, processen en applicaties rekening gehouden worden met specifieke archieffunctionaliteit. Onder archieffunctionaliteit wordt hier verstaan dat de informatie duurzaam toegankelijk blijft in de database en voldoet aan wetgeving voor (her)gebruik. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de beperking op openbaarheid, op gebruik in relatie tot doelbinding en/of om privacy redenen, maar ook verplichtingen op basis van de Wet Hergebruik Overheidsinformatie en de toekomstige Wet Open Overheid.

Bij het database-ontwerp zou rekening gehouden moeten worden met de implementatie van de volgende concepten:

- Definieren van een specifieke set aan metadata relevant voor het vinden en gebruiken van die informatie binnen een domein (in dit geval de milieuhygiënische bodeminformatie); deze metadata wordt aangevuld met generieke metadata voor duurzame toegankelijkheid (denk hierbij o.a. aan bewaringstermijn, beperking openbaarheid etc.); de metadata worden hierbij gekoppeld aan ieder individueel informatieobject, niet aan de database/dataset als geheel;
- Implementatie van mechanismes voor het registreren van historie en/of transacties (hiermee wordt het mogelijk om te tijdreizen);
- Implementatie van technieken om authenticiteit en integriteit van informatieobjecten te waarborgen.

Naast het database-ontwerp zullen ook applicaties aangepast moeten worden. Denk hierbij aan de weergave van de databasegegevens. Interfaces zullen de mogelijkheid voor tijdreizen moeten bieden, waarbij de gebruiker gegevens uit het verleden kan inzien.

Het implementeren van deze concepten lijkt goed mogelijk te zijn op basis van bestaande en nieuwe technologie. Dit vraagt om technische en semantische standaarden. Maar dit is niet genoeg. Wetgeving zal moeten worden aangepast en verantwoordelijkheden van organisaties zullen moeten veranderen. Denk hierbij aan specifiekere, meer domeingerichte versies van de Archiefwet en een andere, meer adviserende en toezichthoudende rol van onder andere het NA en de RHC's.

Landelijke ontwikkelingen richting archiveren by design

Landelijk zijn verschillende overheidspartijen bezig om gezamenlijk te komen tot gestandaardiseerde, leverancier-onafhankelijke ontwerpen van datamodellen, processen en functionaliteiten die voor robuuste omgevingen voor het managen van informatie zorgen. Deze ontwikkeling wordt de *common ground*-beweging genoemd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van landelijke standaarden en eventueel *open source*-ontwikkelomgevingen en van het architectuurprincipe om data en functionaliteit van elkaar te scheiden. Dit laatste betekent dat data niet meer in applicaties zelf wordt opgeslagen, maar op basis van services en/of events door applicaties kunnen worden gebruikt en bewerkt (zie figuur 2).

De gemeente Haarlem heeft het voortouw genomen in de ontwikkeling van een omgeving voor zaakgericht werken waarin

Scenario	Voordelen	Nadelen	By design-componenten
BIS inhoud overbrengen naar e-Depot	Gebruik maken van bestaande omgevingen	Individuele databaserecords zijn niet benaderbaar	geen
BIS uitbreiden met archieffunctionaliteit	Op inhoud toegespitst informatie-beheer; behoud van huidig gebruik	Dit moet door leveranciers worden afgesproken; geen scheiding van data, functionaliteit en interface	Database en functionaliteit integraal uitbreiden met metadata, historie en geautomatiseerde beheerprocessen
BIS-informatie kopiëren naar een eigen datapakhuisomgeving met archieffunctionaliteit	In eigen datawarehouse-omgeving	Replicatie van gegevens; Generieke functionaliteit duurzame toegankelijkheid vereist intelligente implementatie van de juiste metadata; zelfstandige ontwikkeling met relatief hoge kosten als er geen medestanders zijn	Datawarehouse uitbreiden met metadata, historie en geautomatiseerde beheerprocessen
BIS zelf implementeren op de 5-laags architectuur en gebruik maken van generieke archieffunctionaliteit	Scheiding van data, functionaliteit en interface	Generieke functionaliteit duurzame toegankelijkheid vereist intelligente implementatie van de juiste metadata; zelfstandige ontwikkeling met relatief hoge kosten als er geen medestanders zijn	Datalaag uitbreiden met de juiste metadata op informatieobjectniveau en historie; functionaliteitenlaag uitbreiden met geautomatiseerde beheerprocessen
BIS-informatie beheren en duurzaam toegankelijk houden op thematisch e-Depot, bij voorkeur ingericht en georganiseerd als een basisregistratie ¹	Scheiding van data, functionaliteit en interface; gezamenlijke ontwikkeling op landelijk niveau op basis van common ground-beweging; gebruik en uitbreiding stelsel basisregistraties	Vereist een ander governance-model waarbij NA en RHC's meer toezichthouder worden en aanpassing wetgeving nodig is	Datalaag uitbreiden met de juiste metadata op informatieobjectniveau en historie; functionaliteitenlaag uitbreiden met geautomatiseerde beheerprocessen

data en functionaliteit zijn gescheiden. Daarbij wordt gebruik gemaakt van landelijke standaarden. In deze omgeving wordt stapsgewijs functionaliteit toegevoegd die het mogelijk maakt om op termijn op basis van *by design*-principes te kunnen komen tot zoveel mogelijk geautomatiseerd beheer van digitale informatie. Denk hierbij onder andere aan functionaliteit voor het geautomatiseerd uitvoeren van de vernietiging, het geautomatiseerd publiceren van informatie als open data en geautomatiseerd overbrengen van informatie.

Om de informatiebeheerprocessen zoveel mogelijk geautomatiseerd te kunnen uitvoeren is het nodig om de relaties tussen data, processen en applicaties vast te leggen met de daarbij relevante metadata. Deze registratie kan dan worden gebruikt als sturingsmechanisme voor het geautomatiseerd creëren, bijwerken en gebruiken van metadata in processen en services.

Strategie voor duurzame toegankelijkheid van milieuhygiënische bodeminformatie

Op basis van de informatiebehoefte, de beperkingen van de huidige duurzame toegankelijkheid van databasegegevens en de landelijke ontwikkelingen kan een strategie voor duurzame toegankelijkheid van milieuhygiënische bodeminformatie worden bepaald. In de tabel hierboven wordt een overzicht gegeven van de mogelijke scenario's.

In het kader van het onderzoek is door de auteur geadviseerd aan het NHA en de gemeente Haarlem om toe te werken naar het laatste scenario waarbij op landelijk niveau zowel een governance-structuur als een technische infrastructuur wordt ontwikkeld die toekomstbestendig is. Dit kan worden gedaan op basis van de concepten van het stelsel van basisregistraties en de common ground-beweging.

Conclusies

De principes van het ontwerpen van databases waarbij al rekening wordt gehouden met functionaliteit voor duurzame

toegankelijkheid, een vorm van archivering by design, gecombineerd met gedistribueerde thematisch beheer en archivering, kunnen een efficiënte en effectieve manier zijn om duurzame toegankelijkheid mogelijk te maken voor database-informatie van overheidsorganisaties.

Voor informatie die op nationaal niveau beschikbaar moet zijn is het van belang om te zorgen voor semantische en technische standaarden en bij voorkeur voor centrale voorzieningen voor het beheer en de beschikbaarstelling van deze informatie. De uitbreiding van het huidige stelsel van basisregistraties gecombineerd met het voorzien van deze basisregistraties met archieffunctionaliteit kan zorgen voor een robuuste informatievoorziening voor de toekomst. Voor de casus bodeminformatie zou dit neerkomen op een basisregistratie milieuhygiënische bodeminformatie, logischerwijs als onderdeel van het Digitaal Stelsel Omgevingswet.

Het komen tot definitieve oplossingen zal tijd in beslag nemen. In de tussentijd kunnen en moeten we gezamenlijk blijven zoeken en werken aan de oplossingsrichtingen. Het ondersteunen van en meedoen aan de common ground-beweging is daarin een van de belangrijke pijlers.

Noot

1 Een basisregistratie is een door de overheid officieel aangewezen registratie met gegevens die door alle overheidsinstellingen verplicht worden gebruikt bij de uitvoering van publiekrechtelijke taken.

Jan Koers werkt als strategisch adviseur bij de gemeente Haarlem. In de rol van CDO en Hoofd Informatiebeheer is Jan verantwoordelijk voor strategisch gegevensmanagement. Zijn focus ligt daarbij op informatiearchitectuur en by design-principes, data governance, informatiegestuurd werken, duurzame toegankelijkheid van informatie en onderzoek en innovatie op het gebied van open data, big data en data science.

Archivering in de Omgevingswet

Van ieder voor zich naar één voor allen?

De Omgevingswet is hot! Veel overheidsorganisaties buigen zich over de implementatie ervan en zoals in ieder proces mogen wij ons druk maken over de vraag: wat gebeurt er eigenlijk met alle informatie die in het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) gaat ontstaan? Hoe is de archivering ervan geregeld?

TEKST ANNE-JAN WIJNSTOK EN WIL METTES

In dit artikel beschrijven Anne-Jan Wijnstok en Wil Mettes, adviseurs informatiemanagement bij Waterschap Vechtstromen, welke gevolgen de Omgevingswet voor burgers en overheid heeft. Daarbij leggen zij een link naar ‘zaakgericht werken’ en samenwerken in de keten in relatie tot archivering. De auteurs doen daarbij een dringende oproep: “Beleg de archivering rondom de Omgevingswet centraal in plaats van – zoals het nu is – decentraal bij iedere overheidsinstantie.”

In dit artikel gaan we dieper in op twee aspecten, zaakgericht werken en archivering in relatie tot het DSO, en de kansen en uitdagingen die de Omgevingswet ons kan bieden.

Zaakgericht werken in de Keten: kansen voor samenwerking

De overheid moet, op het gebied van de fysieke leefomgeving althans, voor de burger als één loket aanvoelen waar die met al zijn/haar vragen terecht kan. Hiervoor is intensieve samenwerking noodzakelijk tussen de verschillende bevoegd gezagen: gemeenten, provincies, waterschappen, rijk, etc. Afhankelijk van de vraag die aan ‘de overheid’ gesteld wordt, treedt namelijk één van bovengenoemde partijen als bevoegd gezag op. Stel dat de gemeente het bevoegd gezag is, dan moet er samengewerkt worden met bijvoorbeeld waterschappen en de provincie, maar stelt de gemeente (als bevoegd gezag) uiteindelijk de vergunning op.¹ Zaakgericht werken biedt een methode om dergelijke dienstverlening te realiseren.

Een definitie van een zaak luidt: “Een hoeveelheid werk met een welgedefinieerde aanleiding en een welgedefinieerd resultaat, waarvan de kwaliteit en doorlooptijd bewaakt moeten worden.”²

Vertaald naar een praktijkvoorbeeld uit het DSO: Een burger wil een steiger bouwen en dient hiervoor een vergunningsaanvraag in (de aanleiding). Een waterschap neemt deze in behandeling en vraagt advies aan de gemeente (proces waarvan kwaliteit en doorlooptijd bewaakt moeten worden) om uiteindelijk tot een vergunning (resultaat) te komen. Tijdens dit proces wordt de indiener door middel van status-updates op de hoogte gehouden van het proces.

Het DSO biedt wat ons betreft een kans om voor een aantal diensten van de overheid (vergunningverlening bij-

---

Het DSO is een interactieve kaart waarop eenieder kan zien wat op een bepaalde locatie is toegestaan

---

voorbeeld) een samenwerkingsomgeving te creëren waarin verschillende overheden de mogelijkheid hebben samen aan één zaak te werken. Op dit moment is hier in het DSO geen functionaliteit voor, wat betekent dat een ingediend verzoek uit het DSO gedownload moet worden, geïmporteerd moet worden in het eigen systeem en dat uitwisseling van de zaak tussen overheden op eigen gelegenheid plaats moet vinden. We zijn ons ervan bewust dat samenwerking in het DSO nogal wat impliceert, te denken aan een eenduidige toepassing van zaakgericht werken, vergelijkbare zaaktypen en processen, etc. Tegelijkertijd zal eenzelfde afstemming (wellicht in mindere mate) bereikt moeten worden als zaken, op welke manier dan ook, tussen overheden uitgewisseld moeten worden.

Er is echter goede hoop dat er op termijn wel samenwerkingsfunctionaliteit in het DSO gaat komen. In één van de voorbereidingstrajecten (UIVO-I) is de behoefte aan samenwerking onderzocht. De conclusie luidde dat er duidelijk behoefte is aan echt samenwerken en aan één resultaat.³

Archivering en het DSO

Op dit moment wordt er nog druk gebouwd aan DSO-functionaliteiten, maar is er voor zover ons bekend, nog geen archief functie gerealiseerd. Wel is er een notitie met aanbeveling uit het UIVO-I traject verschenen met daarin de volgende uitgangspunten:⁴

Archivering by design in het hele stelsel

Duurzame toegankelijkheid als standaard onderdeel van het stelsel. Archief functie is vanzelfsprekend bij de ontwikkeling van alle onderdelen van het stelsel.

Producten- en dienstencatalogus (PDC), Procesmodel en Zaaktypecatalogus (ZTC) zijn in het gehele stelsel leidend

In deze catalogus staat voor elke overheidsinstantie beschreven welke diensten ze leveren aan de klant (bijvoorbeeld het verlenen van een vergunning) maar ook welke producten en halffabricaten daaronder vallen. Door over-

Voor zover ons bekend is er nog geen archief functie gerealiseerd

eenstemming te bereiken over de producten/halffabricaten is het mogelijk om samen te werken. Zo weet een waterschap bijvoorbeeld precies voor welk deel van een omgevingsvergunning ze verantwoordelijk is wanneer dit in de PDC gedefinieerd is.⁵

Verantwoordelijkheden zijn duidelijk in het hele stelsel

Er moet een raamwerk opgesteld worden voor de zorgplicht van betrokken organisaties voor het hele stelsel.

Kwaliteitseisen voor het hele stelsel

Voor het stelsel ontwikkelde eisen aan kwaliteit zorgen ervoor dat overall in het DSO dezelfde regels gelden om de kwaliteit van archiefwaardige informatie te borgen.

Informatiemodel voor het hele stelsel

Het informatiemodel beschrijft welke informatie er in registraties is opgenomen. Hierbij moet gedacht worden aan termen en definities, eigenschappen van een object en de relaties met andere objecten. Bijvoorbeeld: voor een personenregistratie wordt vastgelegd welke eigenschappen (naam, geslacht, etc.) worden bijgehouden en welke relaties een persoon kan hebben (adres, beroep, etc.) Het is dus ook zo dat er voor een groot deel van de informatie in het DSO beschreven wordt welke metadata worden bijgehouden.

Naar ons idee is het mogelijk om aan de hand van deze uitgangspunten in combinatie met de eerder beschreven samenwerkingsruimte een centrale archivering voor alle

De Omgevingswet en het Digitaal Stelsel

De Omgevingswet is het resultaat van een bundeling van wetgeving over de fysieke leefomgeving (we gaan van 40 wetten, 120 AMvB's¹ en een paar honderd ministeriële regelingen naar één wet!), met als belangrijkste doel: eenvoudiger en beter omgaan met de versimpelde wet met een focus op 'ja, mits' in plaats van 'nee, tenzij' als het gaat om initiatieven vanuit de maatschappij.²

Om deze stelselwijziging te faciliteren wordt er een Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) opgetuigd. Kort door de bocht is het DSO een interactieve kaart waarop eenieder kan zien wat op een bepaalde locatie is toegestaan. Als een initiatief, bijvoorbeeld de aanleg van een steiger, is toegestaan kan de vergunning via het DSO direct worden aangevraagd bij de overheid, die voor de burger als één loket moet functioneren.³

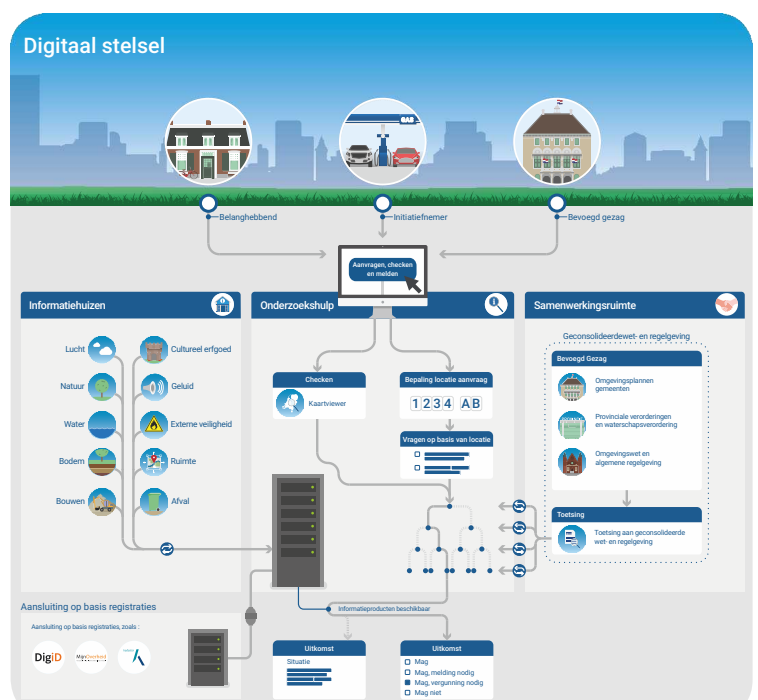
Om dit mogelijk te maken, moeten overheden het DSO vullen met de regels die ze hanteren en de gebieden waarop deze betrekking hebben. Andersom moeten overheden in het DSO ingediende initiatieven kunnen ophalen, behandelen en een besluit publiceren. Kortom, het DSO faciliteert de interactie tussen overheid en maatschappij en staat daarmee aan het begin van veel (archiefwaardige) informatie.

1 Algemene Maatregel van Bestuur

2 (M)IM 2016, *Omgevingswet in het kort*.

3 www.omgevingswetportaal.nl

informatie die is ontstaan in het DSO te regelen. Uit de aanbevelingen komt het beeld naar voren dat archivering vooral door middel van zorgplicht geregeld moet worden. Dat wil zeggen dat bevoegde gezagen zelf verantwoordelijk zijn voor de archivering van zaken uit het DSO. Het heeft volgens ons echter een aantal voordelen om archivering juist vanuit het DSO te faciliteren.

Figuur 1: Het digitaal stelsel in één overzicht. Zoekplaatje: waar staat archivering²⁶

Wanneer een zaak die in het DSO start, gebruikmakend van een in het DSO vastgestelde Zaaktypencatalogus (uitgangspunt 2), uiteindelijk tot een resultaat leidt, kan deze op basis van DSO-eisen aan kwaliteit (uitgangspunt 4) door het bevoegd gezag dat regie voerde afgehandeld worden. Ervan uitgaande dat bij het starten van de zaak metadata toegevoegd worden (door de regievoerder), is bij afhandeling van de zaak de archivering grotendeels geautomatiseerd mogelijk. Archivering op de langere termijn kan wat ons betreft dan via een e-depot verder geregeld worden. Er is namelijk al uniformiteit en een geborgde kwaliteit van de zaken die in het DSO zijn ontstaan. Dat zal overbrenging vergemakkelijken.

Voordelen van archivering binnen het DSO

Het grootste voordeel van een dergelijke werkwijze is standaardisatie. Alle overheden die binnen het DSO werken, conformeren zich aan een voor het DSO opgestelde standaard van kwaliteit, zaaktypen en metadatering.

Een tweede voordeel kan zijn dat er in het DSO een begin gemaakt kan worden met het veelvuldig geroepen (maar in de praktijk lastig te realiseren) principe van 'eenmalige opslag, meervoudig gebruik'. Met het DSO als uitgangspunt handelen bevoegde gezagen in samenwerking een vergunningsaanvraag af en blijft deze uiteindelijk als archiefstuk in het DSO. Daarmee vormt het DSO de bron voor informatie over verleende vergunningen. We zijn tenslotte uiteindelijk ook verplicht om vergunningen (wanneer deze aangemerkt worden als omgevingsdocument) in het DSO te gaan zetten. Eén bron voorkomt problematiek rondom verschillende versies van documenten die op verschillende locaties – een DMS, een mailbox, etc. – rondzwerven. Wanneer de archivering echter enkel in het DSO gaat plaatsvinden is voor iedereen glashelder wat het antwoord van het bevoegd gezag was op de aanvraag van de hierboven genoemde burger met zijn steiger.

Het is overigens niet de eerste keer dat de archiefsector zich buigt over dergelijke vraagstukken. Bij de invoering van het OmgevingsLoket Online (hierna: OLO) in oktober 2010 (infomil⁷) hebben vergelijkbare archiveringsvraagstukken gespeeld, maar heeft men afgezien van gecentraliseerde opslag (en archivering) in het OLO. In het geval van waterschap Vechtstromen heeft het ertoe geleid dat aanvragen die via het OLO binnenkomen in het DMS geregistreerd worden, waarna er eigenlijk geen gebruik meer gemaakt wordt van de OLO-voorziening, wat natuurlijk zonde is.

De boot gemist?

Voor het DSO is nu gepland dat in 2024 alle beoogde functionaliteiten gereed zijn. Dat betekent dat er nog tijd is om mee te denken over de archivering van het stelsel. Op dit moment lijkt het erop dat weer gekozen wordt om de opslag en archivering decentraal in te richten en dus over te laten aan de bevoegde gezagen. Met de nadruk op samenwerking in de Omgevingswet vinden wij het belangrijk dat diezelfde samenwerking doorklinkt in een goede oplossing voor de archivering. Daarvoor moeten we wellicht als vakgebied ook beter samenwerken en één geluid richting het DSO laten horen.

Er is nog tijd om mee te denken over de archivering van het DSO

Of de kansen die wij hier zien ook de beste zijn, weten wij ook niet, maar laten we daar als sector het gesprek over voeren en ons hard maken voor een praktische uitvoering omtrent de archivering in het DSO. Daarmee gepaard gaat een aantal vragen waar wij de antwoorden ook niet op kunnen geven: Hebben we voldoende deelgenomen in de voorbereidende fase van het DSO? De UIVO-I notitie noemt wel als uitgangspunt 'Archivering by design', maar welk design is dat dan? Zitten er voldoende mensen uit de praktijk aan tafel als het om archivering gaat? Doen we als sector onze mond wel genoeg open?

Wie de antwoorden heeft, mag ze geven. Wij houden ons in ieder geval aanbevelen!

Anne-Jan Wijnstok

Adviseur informatiebeheer bij Waterschap Vechtstromen

Wil Mettes

Adviseur informatiebeheer bij Waterschap Vechtstromen

- 1 <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/thema/regionale/staat-omgevingswet/>.
- 2 B. de Groot, *GFO-zaken 2004: 6.4 Zaakgericht werken*, 2013.
- 3 <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/over-ons/uivo-i/ketenprocessen-uivo/> : Bijlage 4b: verkenning behoefte samenwerkingsruimte.
- 4 Quote uit: F. Smit, *Archieffuncties in het stelsel omgevingswet*, 2017 <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/over-ons/uivo-i/ketenprocessen-uivo/>.
- 5 Voor meer informatie over de PDC, zie ook: <https://omgevingswet.wiki/bin/view/360/Lees%20dit%20eerst>.
- 6 Afbeelding van: <https://www.platform31.nl/wat-we-doen/kennisdossiers/kennisdossier-omgevingswet/implementatie>.
- 7 <https://www.infomil.nl/onderwerpen/integrale/omgevingsloket/versies/release-informatie/#Achtergrondloket>.

Voorbij het e-Depot

Investeer in de inrichting van werkprocessen en denk niet aan een e-Depot!

De afgelopen jaren is binnen ons vakgebied veel geïnvesteerd in het realiseren van en aansluiten op e-Depots. Dit is geheel in lijn met de traditionele wens van de overheid om archieven over te brengen naar een archiefinstelling. Het papier ging naar een fysieke archiefbewaarplaats en hetzelfde mechanisme wordt toegepast op de digitale bestanden. De eerste 'digitale archiefdepots' zijn ondertussen beschikbaar, maar nog niet iedere organisatie is er klaar voor. Het e-Depot is ondertussen wel geboren, maar is het niet het paard achter de wagen spannen?

TEKST JEROEN JONKERS

Mijn uitgangspunt is dat overdragen van 'archieven' aan een archiefinstelling niet meer van deze tijd is. Veel van de documenten en data zijn immers al lang digitaal openbaar. In dit artikel zal ik nader uitwerken waarom je moet investeren in de inrichting van overheidsprocessen en de daarbij gebruikte informatiesystemen, in plaats van in een op traditionele concepten gebaseerd e-Depot. Dit is in lijn met de opvatting zoals Erik Saaman die eerder in Od (mei 2018) verwoordde dat 'bij archivering by design een adviseur digitale archivering onderdeel uitmaakt van het ontwerpteam van een informatiesysteem'.

Voorbeelden van verzamelingen digitale bestanden waar een e-Depot niet nodig is

Eén van de initiatieven waarbij het goed is dat een adviseur digitale archivering in een vroegtijdig stadium aansluit, is het wetsvoorstel 'Wet elektronische publicatie algemene bekendmakingen en mededelingen'.¹ De basis daarvan is dat

¹ <https://vng.nl/onderwerpenindex/dienstverlening-en-informatiebeleid/dienstverlening-aan-inwoners-en-ondernemers/wetsvoorstellen/wet-elektronische-publicatie-algemene-bekendmakingen-en-mededelingen> (d.d. 31 augustus 2018)

de Bekendmakingswet, de Algemene wet bestuursrecht en enkele organieke wetten worden gewijzigd om te komen tot een meer overzichtelijke manier van publiceren van overheidsbesluiten. Bij de invoering van deze nieuwe wet worden afwijkende publicatieverplichtingen in andere wetten zo veel mogelijk geschrapt. Zo zullen gemeenten niet meer wettelijk verplicht worden om bekendmakingen, zoals vergunningaanvragen, te publiceren in een huis-aan-huisblad. En zo zullen stukken die ter inzage liggen geheel digitaal gepubliceerd worden. Mijn advies is om bij het ontwerp van het publicatieplatform eisen te stellen aan de duurzame toegankelijkheid ervan. Hiermee creëer je een voorziening waarmee de digitale duurzaamheid geregeld is en er vervolgens geen reden is om de data over te dragen naar een e-Depot.

Stel bij het ontwerp van het publicatieplatform eisen aan de duurzame toegankelijkheid ervan

Een ander voorbeeld is de Omgevingswet. Een belangrijk onderdeel hierbij is het organiseren van burgerparticipatie. In het proces om te komen tot het verlenen van de omgevingsvergunning, moeten de verschillende betrokkenen over dezelfde gegevens beschikken zodat de besluitvorming optimaal kan verlopen. Dit betekent dat een informatiesysteem (een zogenaamd digitaal depot) wordt gecreëerd, waarbij burgers en bedrijven toegang krijgen tot de voor hen relevante gegevens. Logischerwijs zou je bij het ontwerpen van het informatiesysteem meteen de aspecten met betrekking tot digitale duurzaamheid meenemen. Ook in dit geval creëer je meteen al een digitaal depot, en wordt de mate van openbaarheid bepaald aan de hand van de vertrouwelijkheidsniveaus.

Een derde voorbeeld is de WOO, Wet open overheid. Het doel van dit wetsvoorstel is om overheden en semi-overheden transparanter te maken. Hiertoe is onder meer

www.overijssel.nl/bestuur/provinciale-staten/provinciale-staten/recente/

MijnOverijssel klantportaal

provincie Overijssel

Zoeken Zoek

Home Contact en route Actueel Bestuur Loket Onderwerpen Over Overijssel

Home » Bestuur » Provinciale Staten » Recente vergaderingen

Delen f g+ in t

Recente vergaderingen

Gepubliceerd op 19 juli 2018

Wat doen Provinciale Staten?

Welke Statenleden zijn er?

Hoe kan ik invloed uitoefenen?

Statengriffie

Declaraties Statenleden

Vergaderingen online

[Recente vergaderingen](#)

Statencommissies

Op deze pagina vindt u de documenten en links die horen bij vergaderingen die hebben plaatsgevonden. Videoverslagen van langer geleden zijn te vinden via de pagina [Vergaderingen online](#). Oudere stukken (zoals besluitenlijsten, moties en amendementen) staan in het [Statenarchief \(SIS\)](#).

Woensdag 17 juli: Provinciale Statenvergadering

in de wet een lijst van categorieën informatie opgenomen die altijd openbaar gemaakt moeten worden. Bij de inrichting van dit proces en bij het ontwerpen van de faciliteiten die nodig zijn om die actieve openbaarheid te regelen, kun je er ook meteen voor zorgen dat aan de eisen van duurzame toegankelijkheid wordt voldaan.

Bij al deze voorbeelden is het goed om niet alleen naar ‘archive by design’ te kijken, maar ook naar aspecten zoals ‘doelmatigheid by design’ en ‘privacy by design’.

Kijkende naar de WOO rijst de vraag hoe de huidige praktijk is geregeld. In welke mate wordt deze verplicht publieke informatie nu al actief gedeeld? In hoeveel systemen wordt dezelfde publieke informatie nu al opgeslagen? Wat zijn de huidige beheerskosten? Welke initiatieven zijn

Besluitenlijsten

Dit zijn de besluitenlijsten van de huidige Statenperiode:

2018

[Besluitenlijst 20 juni 2018 \(pdf, 228 kB\)](#)

[Besluitenlijst 23 mei 2018 \(pdf, 222 kB\)](#)

[Besluitenlijst 11 april 2018 \(pdf, 146 kB\)](#)

[Besluitenlijst 7 maart 2018 \(pdf, 210 kB\)](#)

[Bijlage bij Besluitenlijst 7 maart - uitslag hoofdelijke stemmingen \(pdf, 51 kB\)](#)

[Besluitenlijst 31 januari 2018 \(pdf, 252 kB\)](#)

te koppelen bij de inrichting, creëer je een win-winsituatie voor de gehele overheid en daarmee ook voor alle gebruikers. De borging en het beheer is bij de inrichting van het informatiesysteem geregeld, de openbaarheid geborgd en er hoeven geen extra kosten gemaakt te worden voor een depotvoorziening.

Welke stappen kun je zelf zetten?

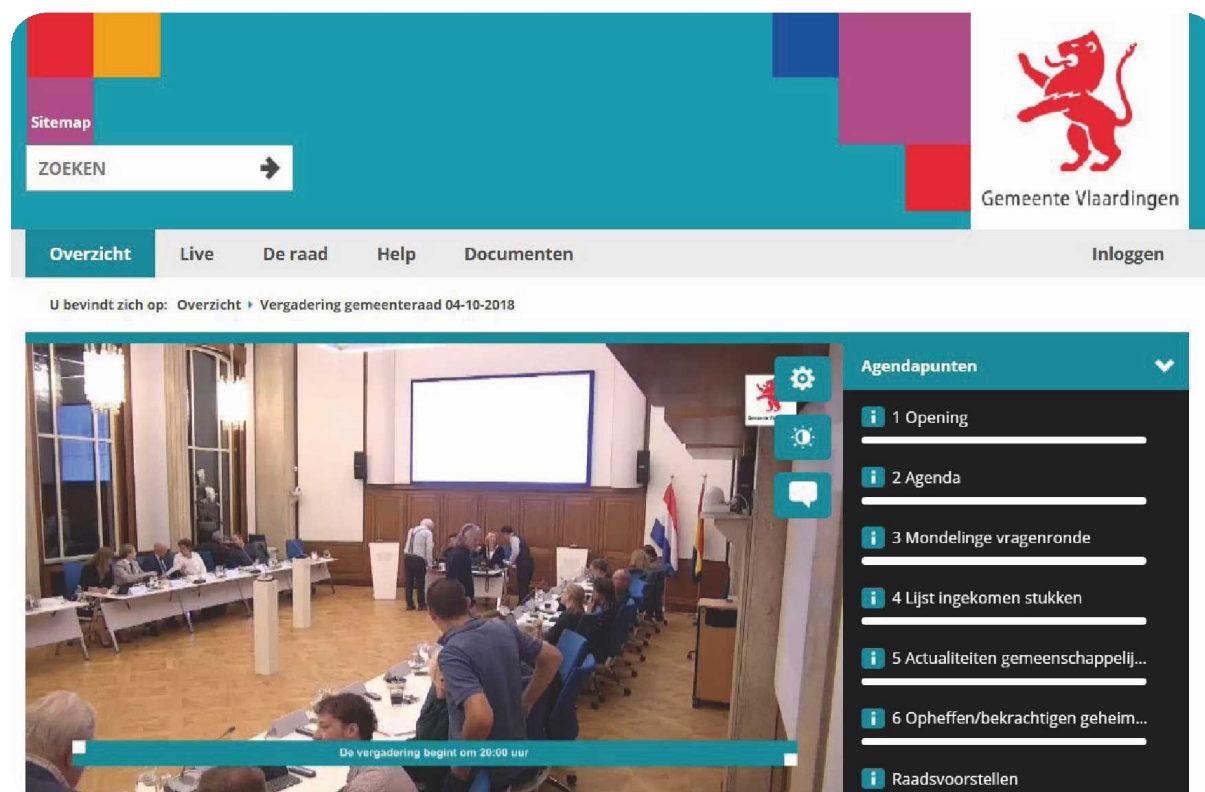
In de praktijk is mijn ervaring dat bij voornoemde voorbeelden vaak weinig DIV-medewerkers, adviseurs informatiebeheer of archivariissen zijn betrokken. Het basisadvies om ‘archivering by design’ in de praktijk te brengen, is: ‘think big, act small’. Zoek de collega’s op die al actief aan het publiceren zijn (bijvoorbeeld op het vlak van bestuurlijke besluiten).

Als binnen je organisatie je primaire werkprocessen op orde zijn, en als je ‘in control’ bent op alle processtappen, dan voldoe je ook aan de ‘archivistische eisen’. Naast afspraken over het procesverloop (zoals rollen en verantwoordelijkheden, afdoeningstermijnen en kwaliteitsindicatoren), waardering en selectie, de wijze van voldoen aan de AVG en helderheid over opslagformaten, is het van belang om bij de inrichting van het systeem het juiste vertrouwelijkheidsniveau aan data toe te kennen. Zo krijg je in beeld wanneer welke gegevens voor wie openbaar zijn. Het is namelijk niet vanzelfsprekend dat alles intern voor iedere medewerker raadpleegbaar is, laat staan extern. Het streven zou moeten zijn om bij de inrichting van het proces duidelijk te maken wat wel en niet raadpleegbaar is, of over welke termijn iets openbaar wordt. Per proces (of procesonderdeel) zou je bij de inrichting van het werkproces het juiste vertrouwelijkheidsniveau moeten toekennen. De basisregel hierbij is: geheim, persoonsvertrouwelijk, vertrouwelijk of openbaar. Deze niveaus zijn zowel binnen als buiten de organisatie van toepassing.

Het basisadvies om ‘archivering by design’ in de praktijk te brengen, is: ‘think big, act small’

er al om de openbaarheid te stimuleren? Geregeld komt in het nieuws dat overheidsorganisaties hun informatiebeheer niet op orde hebben. Ondanks dat we hiervoor wet- en regelgeving en een vorm van toezicht hebben georganiseerd, lijkt het of de beroepsgroep onvoldoende beseft hoeveel winst te behalen valt met een ontwerpgerichte benadering.

Een vierde en laatste voorbeeld is ‘KOOOP’ (Kenniss- en Exploitatiecentrum voor Officiële Overheidspublicaties) met het dataportaal <https://data.overheid.nl/>. Dit dataportaal van de Rijksoverheid maakt data van alle Nederlandse overheden vindbaar door een register en centrale vindplaats te zijn. Door de eisen van digitale duurzaamheid hieraan

Over het algemeen hebben de meeste organisaties hun primaire werkprocessen niet geheel op orde en is mijn advies dan ook om aan te sluiten bij initiatieven om een informatiesysteem voor primaire processen in te richten. Bij deze initiatieven is vaak het besef aanwezig om bij de inrichting alle aspecten tegen het licht te houden en is de kans groter dat je aansluiting kunt maken op het terrein van duurzaam informatiebeheer.

De plannen om de archiefwet te moderniseren kunnen een stimulans zijn om de openbaarheid van documenten te vervroegen en daarmee de toegankelijkheid voor iedereen te verbeteren. In de brief van minister Slob van 13 juni 2018² aan de Tweede Kamer wordt het voorstel gedaan om de overbrengstermijn van overheidsinformatie te verkorten van twintig naar tien jaar. Deze gedachte sluit onvoldoende aan bij de huidige ontwikkelingen, zoals de Omgevingswet of de Wet elektronische publicatie algemene bekendmakingen en mededelingen. Want waarom zou je niet zeggen dat bepaalde informatie na besluitvorming per direct digitaal openbaar moet zijn? Anders gezegd: het uitgangspunt zou kunnen zijn 'per direct openbaar, tenzij ...' Breng in beeld welke 'tenzij' er kan bestaan, en gebruik daar bijvoorbeeld een termijn van tien jaar voor. Niet zozeer voor 'overbrenging', maar voor 'digitale transparantie'. Hoe je de beheeromgeving organiseert, is dan minder van belang.

Hoe zou je zelf aan de slag kunnen gaan binnen je (semi-)overheidsorganisatie om te investeren in de inrichting van werkprocessen? Ik hanteer hierbij de uitgangspunten dat je werkzaam bent op het terrein van informatiebeheer/informatiemanagement.

Vijf tips:

1. Sluit aan bij initiatieven om een informatiesysteem voor primaire processen in te richten. Bijvoorbeeld naar aanleiding van de Omgevingswet, of als er collega's zijn die actief zijn op het terrein van open data.
2. Zorg dat je vanuit informatiebeheer/archiefbeheer een professionele gesprekspartner bent binnen je organisatie en zorg dat je eigen processen op orde zijn. Weet je zelf welke eisen je stelt aan 'duurzaam archiefbeheer'? Heb je de kennis en vaardigheden om 'archive by design' in de praktijk te brengen?
3. Denk in het algemeen belang en niet in je eigen belang. De winst is te behalen door te leren van elkaars vakgebieden, en de belangen in te zien van de ander.
4. Zorg voor een eenduidige procesinrichting. Het helpt als er heldere spelregels komen binnen je organisatie om processen in te richten.
5. Zorg dat je overzicht hebt over alle applicaties (inclusief functionaliteiten) en zorg dat je een routekaart hebt naar een 'ideale digitale wereld'. Hiermee krijg je namelijk ook in beeld met welke applicaties je nu al kunt publiceren en waar je verdere concrete stappen kunt zetten.

Jeroen Jonkers
hoofdredacteur Od
jeroen@jonkersenko.nl

² Modernisering van de overheid: brief van de Minister voor basis- en voortgezet onderwijs en media. – 29362, nummer 272 (13 juni 2018)

Alle bouwtekeningen voor de burger beschikbaar

BHIC: “Content overbrengen van DMS naar e-Depot is vrij eenvoudig”

Het Brabants Historisch Informatie Centrum, kortweg BHIC, fungeert als Rijksarchief in Noord-Brabant en als gemeentearchief voor veertien gemeenten en waterschapsarchief voor twee waterschappen gelegen in het noordoostelijk deel van de provincie Noord-Brabant. Vanuit die functies beheert het BHIC ruim veertig strekkende kilometer archief. Honderduizenden documenten, boeken en kaarten liggen in de depots voor de eeuwigheid opgeslagen.

Een groot deel van de collectie is inmiddels ook digitaal en er wordt door het BHIC hard gewerkt om alle digitale collecties op korte termijn openbaar te maken. Momenteel werkt het BHIC aan een nieuw portaal, gebaseerd op het e-Depot van het Nationaal Archief, waarbij alle bouwtekeningen van alle aangesloten gemeentes voor de burger beschikbaar worden. De data die geïmporteerd moet worden naar het e-Depot (leverancier Preservica) dient aan een aantal voorwaarden te voldoen. Daarvoor zocht BHIC hulp bij een aantal leveranciers.

Extractie uit eDOCS

Jean-Luc Rouvroye is als adviseur digitale informatie bij het BHIC nauw betrokken van het vullen van het e-Depot. Hij vertelt over de aanpak: “Wij hebben de afgelopen maanden voornamelijk gewerkt aan een portaal waarbij we digitale bouwtekeningen en -vergunningen van twaalf gemeenten in het e-Depot invoeren. Bouwtekeningen worden zeer vaak geraadpleegd, ik schat zo’n honderd keer per week, zowel door particulieren als door ambtenaren, bijvoorbeeld voor het vaststellen van de WOZ-waarden. Uit efficiëntie-overwegingen is er daarom voor gekozen om met dit type documenten te starten voor het overbrengen naar het E-Depot.”

De duizenden digitale bouwtekeningen van de gemeente Uden en voormalige gemeente Veghel zijn inmiddels overgezet naar het e-Depot. Voor de 120.000 digitale tekeningen van de gemeente Oss besloot het BHIC de hulp van Xillio in te schakelen. “Deze tekeningen waren opgeslagen in het document management systeem eDOCS bij de gemeente en moesten daaruit geëxtraheerd worden. Ik kwam bij toeval in aanraking met het bedrijf Xillio en hoorde dat

zij een eDOCS-connector hebben om de documenten inclusief metadata uit de eDOCS-database te exporteren. Ook beschikken zij over de kennis om de data om te zetten naar het archiefformaat van het Nationaal Archief. Het leek mij de moeite waard om deze geautomatiseerde aanpak eens te proberen, want dit zelf doen is heel lastig.”

Voorwaarden Nationaal Archief

Xillio exporteerde de content uit het document management systeem van de Gemeente Oss met behulp van de eDOCS-connector. Vervolgens heeft Xillio de data getransformeerd zodat het voldeed aan de voorwaarden die het Nationaal Archief stelt aan de import. De voorwaarden beschrijven de opbouw van de zogenoemde sidecar-structuur. In deze structuur zit de content in een directory-structuur: elke rubriek, serie, dossier, subdossier en document is een map en elke versie van een document is een bestand. Elke map (rubriek, serie, dossier, subdossier, document) en elk bestand (versie van een document) heeft zijn eigen metadata-bestand, een zogenoemde sidecar. De sidecar-bestanden bevatten een XML-structuur met daarin metadata velden (conform de ToPX 2.3-metadata-elementen). In samenwerking met het BHIC is bepaald welke metadata vastgelegd moet worden in de bestanden. Om te controleren of alle metadata-velden daadwerkelijk gevuld waren, heeft de leverancier een XSD-check ingebouwd. Ter afronding werd de sidecar-structuur opgesplitst in archiefbestanden (van

maximaal 15.000 bestanden) en aangeleverd aan Jean-Luc voor de import in het e-Depot.

e-Depot ontsluiten

Na afronden van het overhevelen van de content van de gemeente Oss, volgen waarschijnlijk meerdere gemeentes dezelfde methode. Het daadwerkelijk ontsluiten van de content voor de burger is nu nog een horde die genomen moet worden. Jean-Luc: “In verband met privacy en copyright moeten we hier heel zorgvuldig mee omgaan. Er komt een schil die ervoor zorgt dat de content doorzoekbaar is op basis van de metadata. Documenten zonder privacygevoelige informatie of auteursrechten kunnen direct worden ingezien. Voor de overige documenten geldt dat deze door de burger opgevraagd kunnen worden, waarna het document via een link beschikbaar wordt gesteld.”

Korte doorlooptijd

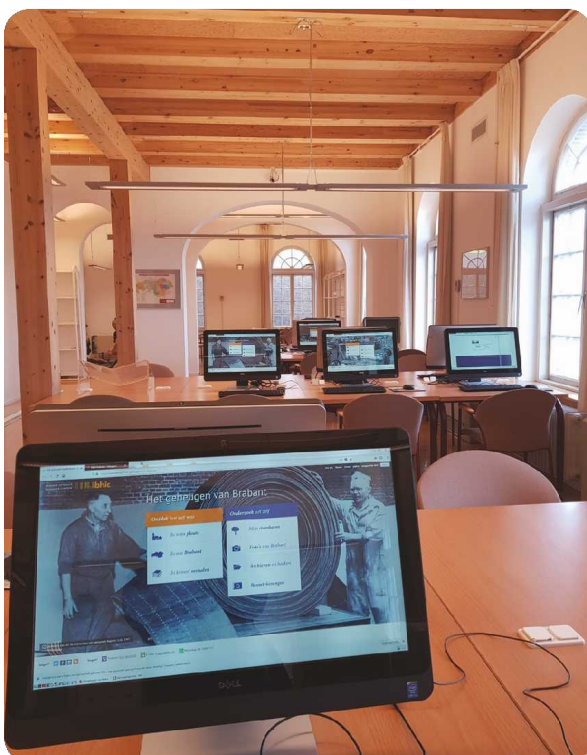
Volgens Jean-Luc denken veel archivariissen te moeilijk over een migratie naar een e-Depot. “Wij zijn het laatste

Regionaal Historisch Centrum dat zich heeft aangesloten bij het e-Depot, maar ik durf te zeggen dat we verder zijn dan de rest. De anderen denken te veel na, werken de mapping veel te ver uit of zijn bezig met langdurige impactanalyses. Hierdoor komt het project niet zo snel van de grond. Het is ook een kwestie van doen en durven. De doorlooptijd van de export uit het DMS is hooguit een maand, vanaf implementatie van de server tot de export.”

Documenten zonder privacygevoelige informatie of auteursrechten kunnen direct worden ingezien

Jean-Luc vervolgt: “Natuurlijk loop je tegen foutjes aan, maar daar moet je niet bang voor zijn. Zo heb ik destijds een fout gemaakt in de mapping bij de migratie van de bouwtekeningen van gemeente Veghel naar het e-Depot. Bij de CMIS-koppeling kwam een bepaald metadataveld niet mee, waardoor ik dat heb moeten herstellen voor ruim 187.000 bestanden. Zo’n fout maak ik nooit meer. Het overbrengen van de data is op zichzelf vrij eenvoudig. Niet alle DMS-leveranciers hebben een e-Depot exportmodule. Experts, zoals Xillio, kunnen de data uit bijvoorbeeld eDOCS goed aanleveren voor het e-Depot. Zeker voor grote bestanden scheelt dit veel tijd.” ●

31 oktober 2018

Kennissessie 'Content digitaal overbrengen naar het e-Depot: het kan ook eenvoudig!' van Xillio. Aan bod komen vragen als aan welke eisen moet een data-export voor het e-Depot voldoen, welke voorbereiding moet u treffen om content eenvoudig te verplaatsen en waarom een migratie naar een e-Depot niet lastig hoeft te zijn.

Informatie en programma op: xillio.com

5 en 6 november 2018

Het **VIAG congres** gaat dit jaar over Common Ground: de stapsgewijze ontwikkeling van een nieuwe, gezamenlijke toekomstbestendige gemeentelijke ICT-infrastructuur. Deze netwerkbijeenkomst gaat over het ontwikkelen van gemeentelijke standaarden in informatiebeleid, informatietechnologie en dienstverlening. Meer op: www.viag.nl/activiteiten/congressen/viag-congres-2018

6 november 2018

Het seminar 'This is now! Welcome in your virtual world' gaat op expeditie naar de virtuele wereld. Over kunstmatige intelligentie, beveiliging van online communicatie, de quantumcomputer en informatieverwerking, big data en de juridische uitdagingen. Kijk op: doxis.nl

13 november 2018

De cursus 'Leren Preserveren' biedt erfgoedprofessionals de benodigde basis-kennis voor het duurzaam opslaan, beheeren en toegankelijk houden van digitaal erfgoed. Te volgen als groepscursus, of als zelfstudievariant.

Kijk op: lerenpreserveren.nl

15 november 2018

Het **Netwerk Oorlogsbronnen**, informatiepunt voor de oorlogserfgoedsector op het gebied van digitale collectieontsluiting, houdt in het najaar haar **landelijke netwerkdag** in de OBA te Amsterdam.

Meer informatie volgt, zie: den.nl

19 november 2018

Informatiebijeenkomst **E-Depots in Beeld**, georganiseerd door het Nationaal Archief. De verschillende leveranciers van E-depotvoorzieningen presenteren hun oplossingen, op een leerzame én luchtige wijze. Informatie en aanmelden op: kia.pleio.nl

13 december 2018

Met als centraal thema 'Smart Humanity' belooft het **KNVI Jaarcongres 2018** een interessant, vernieuwend en inspirerend event te worden. Op een nieuwe locatie: het inspirerende Eye te Amsterdam.

Meer informatie volgt op: knvi.nl

15 t/m 18 januari 2019

De **Winter School** van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid en AVA_Net is een training over het duurzaam bewaren van digitale audiovisuele collecties. Het programma bestaat uit een mix van theorie, praktijkvoorbeelden, praktische workshops en interactieve sessies.

Meer informatie op: kvanbrain.nl

prikkel

Ik zie, ik zie wat jij niet ziet

In 2020 produceert de wereldbevolking naar schatting 44 keer zoveel data als in 2009. Data overspoelt ons allen en we doen krampachtig een poging al deze data tot ons te nemen. We investeren tezamen miljoenen euro's in complexe zoekmachines en experts maar weten nog steeds maar weinig over wat we exact met deze data allemaal kunnen en willen doen. Dagelijks krijgen we veel informatie uit verschillende databronnen voor onze kiezen en is het dus vaak niet mogelijk om alle informatie over een bepaald onderwerp te doorgronden. Met als gevolg dat we soms verrast worden met informatie die we hadden kunnen weten (en beschikbaar is op het internet).

De uitdaging is niet zozeer het ontbreken van data. Er is namelijk heel veel data beschikbaar. Het is de kunst om data zodanig te structureren en consolideren dat het informatie wordt die aansluit op de (specifieke) persoonlijke behoefte en snel inzicht geeft. Hiernaast is het van belang om informatie in samenhang te beschouwen, waarbij die de juiste diepgang heeft en doorzoekbaar en doorklikbaar is.

De wens om de mogelijkheden van datavisualisatie te benutten wordt breed gevoeld. Het speelt niet alleen in mijn organisatie, maar ook op allerlei andere plekken in de hele samenleving: beeld krijgt een steeds grotere rol in de presentatie van informatie. Dat blijkt uit onder meer diverse trendrapporten.

Technologische ontwikkelingen op het gebied van data en data-visualisatie volgen elkaar in rap tempo op. Informatiesystemen worden slimmer en kunnen grote volumes data snel doorgronden en hieruit waardevolle informatie halen. Door naar verschillende data in samenhang te kijken kunnen nieuwe inzichten en diensten ontstaan die voorheen niet mogelijk waren.

De basis van deze technische ontwikkelingen is en blijft data, dat in context geplaatst tot waardevolle informatie wordt. Daarbij is het wel van belang dat achter al deze mooie visualisaties ook betrouwbare data schuilt. Zie hier wederom een uitgelezen kans voor ons om ons dichter te posteren tegen het primaire proces, innovatief te zijn en bij te blijven op technologisch gebied. Dus ik zie, ik zie wat jij ook ziet.

Edwin Driessen

redactielid Od

e.driessen@tweedekamer.nl

Antwoorden OpMaat snel binnen handbereik

Uw vertrouwde juridische bron
ontwikkelt met u mee

Sdu OpMaat is vernieuwd.

- Nieuwe look & feel met verbeterde navigatie
- Gemakkelijk en direct zoeken op publicatie
- Alleen de resultaten binnen uw rechtsgebied, uw bestaande abonnement
- Behoud van alle ingestelde persoonlijke attenderingen en dossiers

Aan de hand van uw feedback verbeteren wij OpMaat. Blijf op de hoogte van de ontwikkelingen en denk mee via www.sdu.nl/AntwoordenOpMaat

Of ga direct naar opmaat.sdu.nl en log in, wij helpen u graag verder op weg.

Sdu

oprecht
de beste
keuze

13 december: Smart Humanity - de toekomst (is) aan ons

De Koninklijke Nederlandse Vereniging van Informatieprofessionals (KNVI) herprofileert sinds begin 2018 het vak van de informatieprofessional. Met 'Smart Humanity' zet de KNVI een begrip neer dat zowel een richting geeft aan het vakgebied, als de vraag oproept 'waar het dan heen moet'. Niet in de laatste plaats bij de informatieprofessionals zelf. De maatschappelijke discussie over de rol van informatieprofessionals is dan ook gestart. Daarom houdt de KNVI op 13 december 2018 een grootschalig event over deze vraagstukken bij EYE Filmmuseum in Amsterdam.

Projecten met een Informatie-component staan sinds het begin van hun bestaan al in de aandacht. Helaas vaak in negatieve zin door vele problemen en mislukkingen. Faalfactoren én succesfactoren zijn wetenschappelijk onderzocht en bekend. En toch gaat het mis. "Zelfs het evalueren van dergelijke projecten lukt vaak onvoldoende", aldus Wouter Bronsgeest, onderzoeker aan de Universiteit Twente en duo-voorzitter van de KNVI. "We leren dus onvoldoende, en zelfs de commissie Elias geeft geen aanbevelingen in haar rapportage over hoe we dat moeten verbeteren." Zijn tip is in ieder geval meer te doen met competentieontwikkeling.

De KNVI zet niet alleen in op het vergroten van kennis van informatieprofessionals. Iedereen zou een stukje basiskennis moeten hebben over technologie. Duo-voorzitter van de KNVI Paul Baak voegt daaraan toe "dat we aan onze kinderen moeten leren om de kansen en bedreigingen, de risico's en zelfs de verleidingen van technologie te doorzien. Technologie maken we immers zelf. Het menselijke aspect moet altijd meegenomen worden. De maatschappij lijkt steeds meer uit te stralen dat technologie overheerst, en bepalend is. Dat is echter de wereld op z'n kop. IT-voorzieningen zijn immers gebaseerd op wiskunde en logica. Dit komt voort uit ons denken."

"En juist de KNVI kan hierin een belangrijke rol spelen. We zijn immers de vereniging van informatieprofessionals in de meest brede zin van het woord", geeft Marthe Tholen aan. "Denk hierbij aan informatiebeheerders, bibliothecarissen, archivarissen IT-professionals en andere kenniswerkers", licht Frans Huigen toe.

Sandra de Waart, bedenker van 'Smart Humanity' en secretaris van de KNVI geeft aan "dat het haar diepste overtuiging is dat de mensheid het aan zichzelf verplicht is, om het beste uit haar eigen uitvindingen te halen ten gunste van de menselijkheid." En daarin spelen de informatieprofessionals een belangrijke rol. Zij maken technologie en helpen bij het implementeren van deze technologie. Ze zijn zowel makers als gebruikers als opleiders. Ze faciliteren andere mensen en organisaties in toegang tot informatie.

Informatieprofessionals hebben dan ook de taak om ethisch verantwoord om te gaan met deze technologie en met deze informatiestromen. En dat is een grote verantwoordelijkheid. Neem alleen al het vakgebied van privacy. Weet u wat de overheid en wat bedrijven over u weten? Door het al dan niet 'tijdelijk' vastleggen van steeds meer gegevens, staan de rechten van de mens onder druk.

De vrijheid van meningsuiting versus de impact van IT op onze persoonlijke levenssfeer... En dat is nog maar de start van het debat over Smart Humanity! "Eén ding is zeker, met elkaar bepalen we de toekomst", aldus een enthousiaste Sandra de Waart. Juist daarom houdt de KNVI op 13 december 2018 een grootschalig event over deze vraagstukken bij EYE Filmmuseum in Amsterdam.

Smart Humanity 2018, powered by KNVI

Vijf Thema's

Aan de hand van vijf inhoudelijke thema's wordt de dag gevuld met korte en lange lezingen, debatten, actieve sessies en buitenactiviteiten. Deelnemers kunnen zich voor

één of meerdere tijdsvakken aanmelden of een dag passe-partout afnemen.

De vijf thema's zijn:

- Smart GLAM (Galleries, Libraries, Archives, Musea)
- Smart Me & Ethiek
- Smart Mobility
- Smart Industries
- Smart Cities

Smart Me & Ethiek

Data zijn meer dan feiten alleen. Er komt ook een stuk ethiek bij kijken. Ethiek ligt namelijk aan de basis van technologie! De vraag is of we nieuwe ethische theorieën nodig hebben nu we regels en principes niet langer op schrift hebben staan, maar in het script van de omgeving zijn verwerkt.

Tijdens zijn lezing 'Data bestaan niet' vertelt Maxim Februari meer over dit thema. Maxim schrijft romans, essays en columns voor NRC Handelsblad.

Eén van de andere sprekers deze dag is Anna Snel, werkzaam bij de VUCA Academy. Zij staat stil bij de vraag hoe de mens weer centraal komt te staan bij smart humanity. Smart humanity vraagt om een andere aanpak dan voorheen. Te vaak zitten we nog vast in het industriële tijdperk, met de organisatie als centrum van ons universum. Hoe kunnen we die andere logica gebruiken om objecten, activiteiten en systemen op een 'smart' en 'human' manier te ontwerpen?

Wil je niets missen van Smart Humanity? Een hele nacht, dag én avond gevuld met tal van lezingen over dé onderwerpen die momenteel hot topic zijn binnen ons vakgebied! Kijk op de event-website: <https://smarthumanity2018.knvi.nl/>, laat je inspireren en meld je aan.

STRIJD JIJ MEE TEGEN KINDERUITBUITING?

Wereldwijd worden miljoenen kinderen uitgebuit. Denk aan kinderarbeid, seksuele uitbuiting van kinderen of kindermisbruik. Terre des Hommes pakt deze extreme, mensonterende vormen van kinderuitbuiting aan.

Help mee via tdh.nl

terre des hommes
stopt kinderuitbuiting

NRC Live: Future of IT

IT professionals shaping the world.

Van game-ontwikkelaars tot ethical hackers, IT'ers zetten de maatschappij op scherp. Als IT-professional ben jij onmisbaar maar je moet wel zorgen dat jouw kennis relevant blijft in een snel veranderend veld.

Laatste IT ontwikkelingen, inspiratie en netwerken

Ontdek in één middag wat de grote digitale trends voor jou kunnen betekenen. Laat je op 29 november inspireren door vooraan-

staande koplopers die de toekomst vormen. Met sprekers vanuit o.a. AIVD en ZeroCopter.

Stel ook jouw eigen programma samen met keuze uit verschillende interactieve workshops over o.a.

- Quantumcomputing & Security
- Image recognition
- IoT & de slimme stad
- De programmeur als God

Spreek bovendien met ervaren collega's en ontmoet interessante organisaties als Achmea, CGI, en Rijksoverheid.

Boost je carrière voor maar €10,-
Aanmelden voor 'The Future of IT' kan via de website.

Meer informatie: www.nrclive.nl/it

nrclive
Utrecht, 29 november 2018

The Future of IT

www.nrclive.nl/it

Lid worden?

Verbind u met het vakgebied! Word lid van de KNVI, afdeling SOD.

SOD staat voor actief en deskundig

Het lidmaatschap van de KNVI, afdeling SOD is er voor iedereen, werkzaam in (of met belangstelling voor) het vakgebied informatiebeheer en /of archivering. Word lid en profiteer van:

- Het abonnement op het vakblad Od
- Gratis of tegen gereduceerd tarief deelnemen aan alle activiteiten van de KNVI
- Brede netwerk mogelijkheden met collega informatie-professionals

Lidmaatschapsvormen

A Persoonlijk lidmaatschap

Contributie bedraagt € 165,00

B Organisatielidmaatschap; contributie bedraagt:

- bij 1 – 6 fte: € 225,00 excl. BTW
- bij 7 – 12 fte: € 500,00 excl. BTW
- bij 13 – 24 fte: € 775,00 excl. BTW
- bij 24 fte – >: € 1380,00 excl. BTW

Bij een organisatielidmaatschap ontvangt de organisatie een evenredig aantal abonnementen op Od.

Voor organisaties zijn er ook mogelijkheden om de SOD te sponsoren. Interesse? Neem contact op via info@knvi.nl

De SOD maakt sinds 1 januari 2017 deel uit van de verenigde beroepsverenigingen KNVI, Ngi-NGN en SOD

Postbus 1058
3860 BB NIJKERK

T: 033 247 34 27

E: info@knvi.nl

W: www.knvi.nl

Lijst van adverteerders

- Sdu
- VHIC

Maandblad van de vereniging voor documentaire informatievoorziening en administratieve organisatie (SOD)

Verschijnt 8 keer per jaar

Gastredacteurs

C. Jeurgens, E. Saaman

Redactie

J. Jonkers (hoofdredacteur), drs. E.A.J.E. Driessen, M. van den Bogaard-Groeneveld, B. Hekkert MA, M. Klerks, E. Kokke, A.W. Plat

Redactieadres

Ron Huveneers, uitgever
Frank Veerkamp, redactiesecretaris en eindredacteur

Sdu Uitgevers
Postbus 20025, 2500 EA Den Haag
tel. 070 378 97 70 (tijdens kantooruren)
Anita Koelma, a.koelma@sdu.nl

www.od-online.nl

Aanleveren kopij

fveerkamp@xs4all.nl

Administratie

Sdu Klantenservice
Postbus 20014, 2500 EA Den Haag
tel. 070 378 98 80
www.sdu.nl/service

Vanwege de aard van de uitgave, gaat Sdu uit van een zakelijke overeenkomst; deze overeenkomst valt onder het algemene verbintenissenrecht.

Het abonnement wordt ieder jaar automatisch verlengd, tenzij schriftelijk twee maanden vóór afloop van de abonnementsperiode is opgezegd.

Vereniging SOD

KNVI, afdeling SOD
MOS BV
t.a.v. de KNVI
Postbus 1058
3860 BB Nijkerk
T: 033-2473427
E: knvi@mos-net.nl of info@knvi.nl

Advertenties

Sdu Uitgevers
Saskia van der Tol
T: 070-3780732
E: s.v.d.tol@sdu.nl

Abonnementsprijs

€ 122 per jaar excl. btw, incl. www.od-online.nl
Losse nummers op aanvraag verkrijgbaar.

Grafisch ontwerp

KSMT visual design - www.ksmt.nl

Opmaak

Imago Mediabuilders, Amersfoort

Omslag

Tekening: Wouter Goudswaard
Studio Goudbaard | Strips & cartoons

Od vervult een platformfunctie. De in dit blad verkondigde meningen hoeven niet die van de redactie te zijn. De onafhankelijkheid van de redactie mag niet in het geding komen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

faculty

Cursusagenda VHIC Faculty

Waar u ook staat in uw carrière en wat uw ambities ook zijn. VHIC Faculty biedt de juiste leergang of cursus voor alle informatieprofessionals. Toch liever een opleiding op maat? Informeer dan naar de mogelijkheden voor onze incompany opleidingen.

Leergangen

Leergang Adviseur Recordmanagement
Start 31 januari 2019 (15 dagen) € 4.250

Leergang Recordmanager
Start 5 maart 2019 (17 dagen) € 4.450

Leergang Informatiebeheerder
Start 1 november 2019 (13 dagen) € 3.950

Cursussen

Basiscursus informatie- en archiefbeheer
8 en 15 november 2018 € 795

Big Data voor de informatieprofessional
12 en 19 november 2018 € 795

De AVG implementeren met het Model-DSP
19 november 2018 € 495

NEN-ISO 15489-1 voor informatiemanagement
19 en 26 november 2018 € 795

DIV in verandering
22 november 2018 € 495

SharePoint als middel voor digitaal samenwerken en archiveren
23 en 30 november 2018 € 895

Toepassing van archiefselectie
27 november, 4 en 18 december 2018 € 995

SharePoint als middel voor Functioneel en Technisch beheer
11 en 18 december 2018 € 895

Bekijk het volledige
opleidingsaanbod op
vhic.nl/opleidingen

vhic bron van vernieuwing

info@vhic.nl | 070 319 41 84 | www.vhic.nl

**LEEUEV GOVANI HEEFT
UW HULP NODIG**

Word donateur

WWW.AAP.NL/GOVANI

HOSPITAALBROEDERS

Vooruitgang begint met onderwijs.

Daarom zetten we vanuit onze ziekenhuizen in Afrika vakopleidingen op voor jongeren met een beperking, leiden we zorgprofessionals op en bouwen we lagere scholen.

HELP MEE: WWW.HOSPITAALBROEDERS.NL

De PO Deal All Inclusive: 12 maanden onbeperkt cursussen volgen voor een vast bedrag!

‘Gemak,
kwaliteit en
flexibiliteit.’

Van Uiter &
Quist Advocaten
Oosterhout

Voor iedere juridische professional is het volgen van opleidingen anders. Met de PO Deal kunt u 12 maanden onbeperkt cursussen volgen, zo maakt Sdu het voor u een stuk eenvoudiger én goedkoper! Genoeg redenen om eens te bekijken wat de PO Deal voor uw kantoor kan betekenen. Ruim 600 klanten gingen u al voor. De voordelen op een rij:

- **Overzichtelijk** Een vaste prijs van € 2.095 voor de periode van 12 maanden
- **Compleet** Ruim 350 cursussen per jaar, volg er zoveel als u wilt binnen uw rechtsgebied
- **Praktisch** Cursuslocaties zijn goed bereikbaar en beginnen vaak na de spits
- **Interactie** Onze cursussen met topsprekers worden door klanten gewaardeerd met een 8+
- **Flexibel** Komt er wat tussen? Geboekte cursussen mogen kosteloos worden geannuleerd
- **Eenvoudig** Met uw online account boekt u gemakkelijk cursussen

Nieuwsgierig? www.sdujuridischeopleidingen.nl

Sdu

oprecht
de beste
keuze